

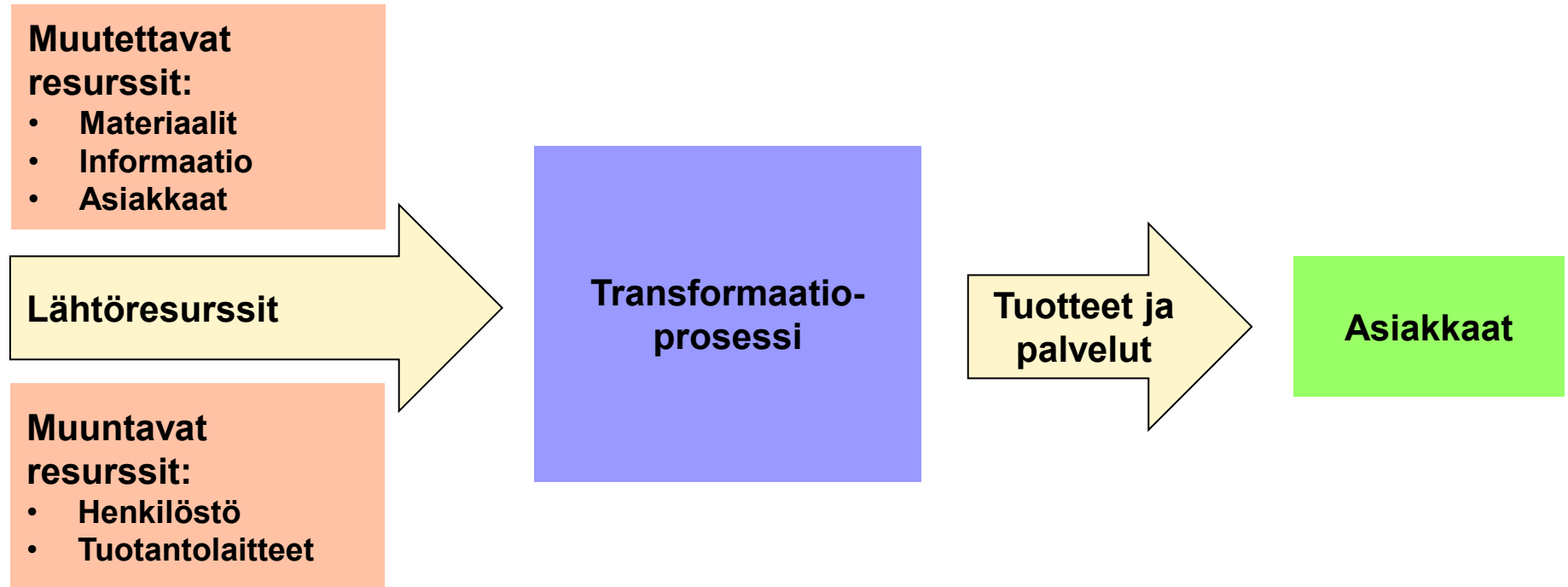
Aalto University

Tuotantojärjestelmät, tuotannon ohjaus ja prosessit

*TU-A1100 Tuotantalous I
Aalto University, School of Science, Department of Industrial Engineering & Management
23.01.2024
Tero Hahtela*

Tuotantojärjestelmä

Tapa jolla tuotannontekijöitä käytetään ja yhdistetään muutoksen toteuttamiseksi ja niiden muuttamiseksi tavaroiksi ja palveluiksi

Autoteollisuuden kehityskulku

Käsityötä 1890 –

- Rolls Royce, Morgan, Ferrari
- Kalliita, laadukkaita, räätälöityjä tuotteita
- Tuotanto satoja autoja vuodessa

Massatuotanto 1910 –

- Ford
- Vakioitu tuote ja prosessi, Halvempi tuote
- Tuotanto tuhansia autoja päivässä

Tuotevalikoima 1920 –

- GM
- Erikoistuminen, jakelukanavien ja toimittajien hyödyntäminen
- Laajempi tuotekirjo

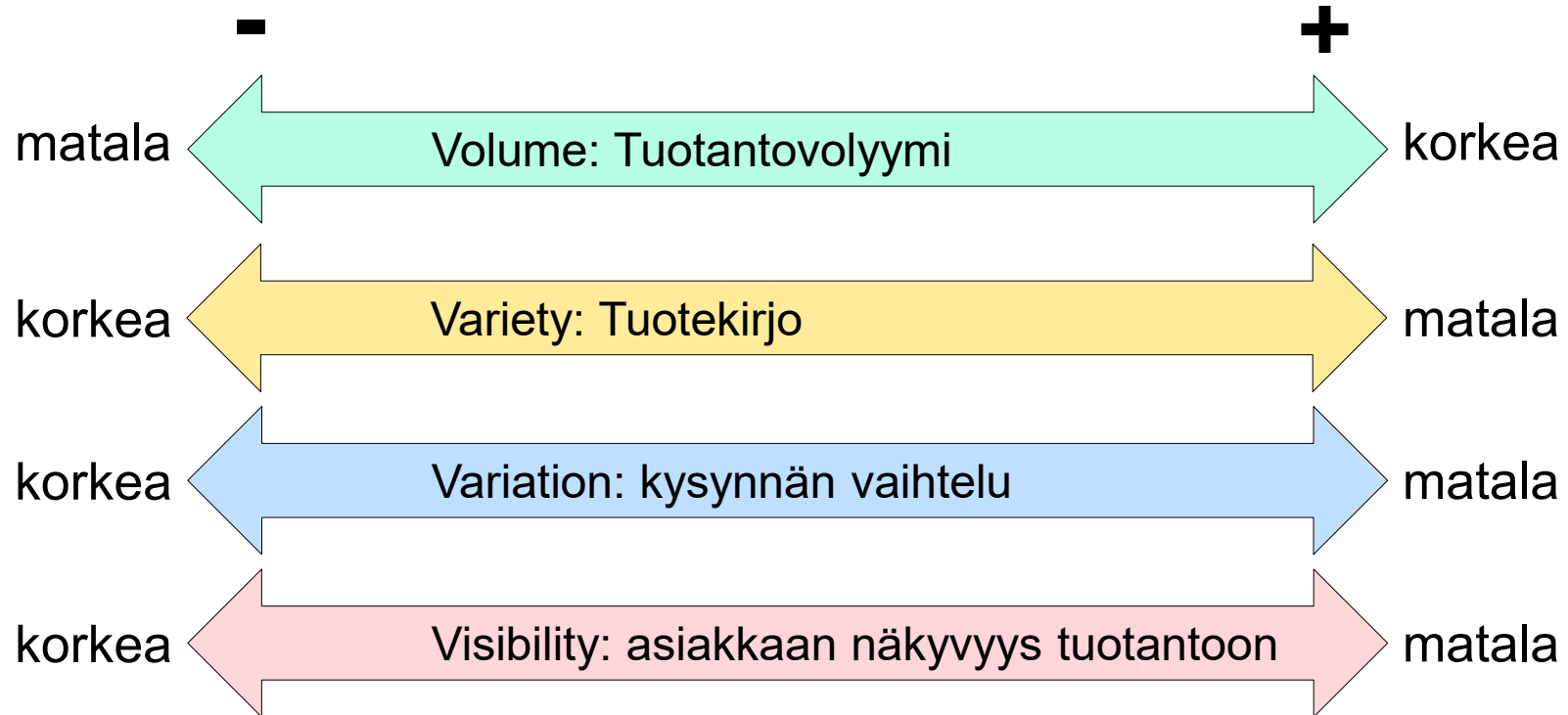
JOT* 1980 –

- Toyota
- Tuotannonohjaus, toimittajayhteistyö
- Enemmän räätälöintiä, laadukasta

*Juuri Oikeaan Tarpeeseen

Operaatioiden johtamisen neljä V:tä ja niiden vaikutukset tuotantojärjestelmän tehokkuuteen

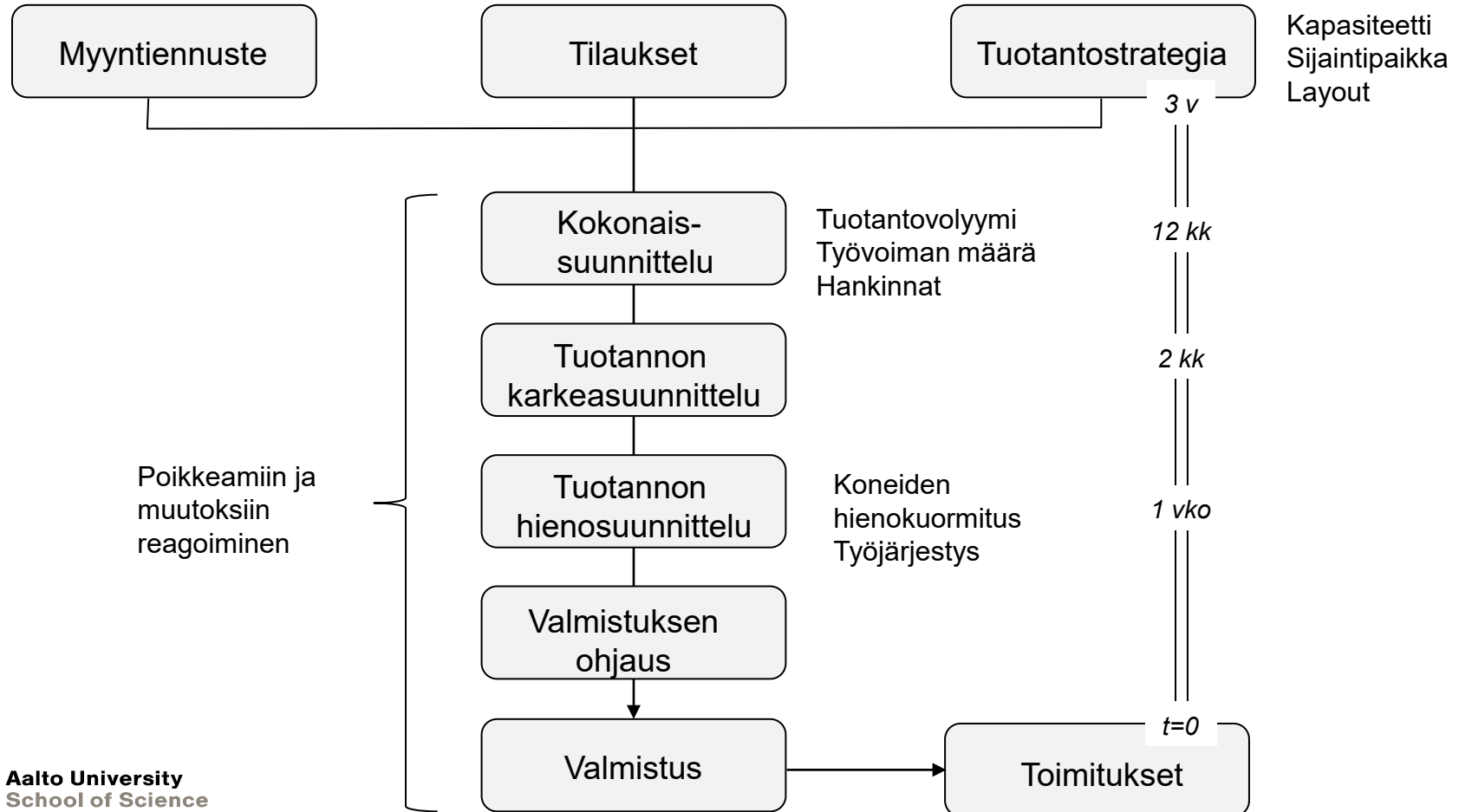
Mitkä tekijät aiheuttavat kysynnän vaihtelua?

Millaisella ajanjaksolla asiaa tarkastellaan

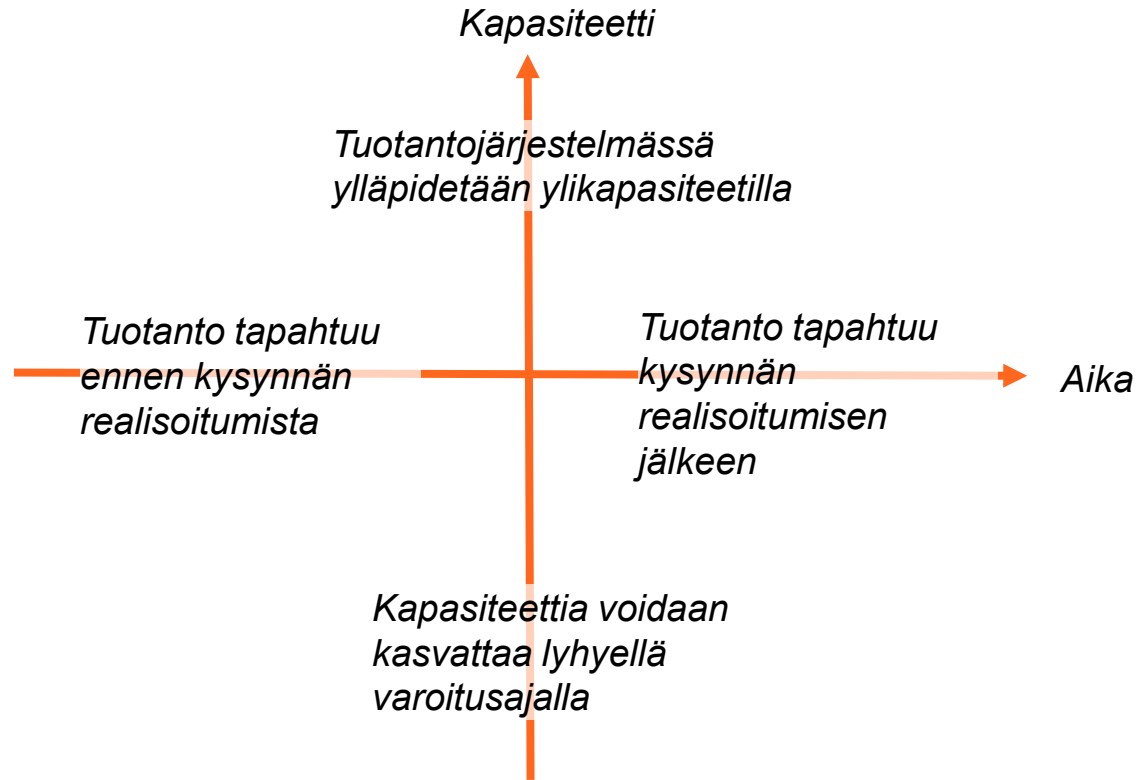
- Tuotteen elinkaaren vaihe
- Vuodenaika
- Sää
- Patoutunut kysyntä
- Suhdannevaihtelu
- Kilpailutilanne
- Kuluttajien mieltymykset
- Hinnan vaihtelu

Tuotannon suunnittelu huomioiden kysynnän vaihtelu

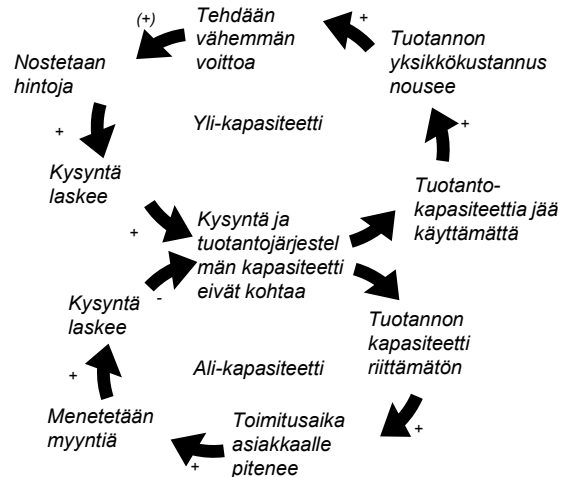

Vaihtelevaan kysyntään varaudutaan puskuroimalla tuotantojärjestelmä

Vaihteleva kysyntä on haasteellista kenelle tahansa. Miten se hanskataan...

Kysynnän vaihtelu (Variation)

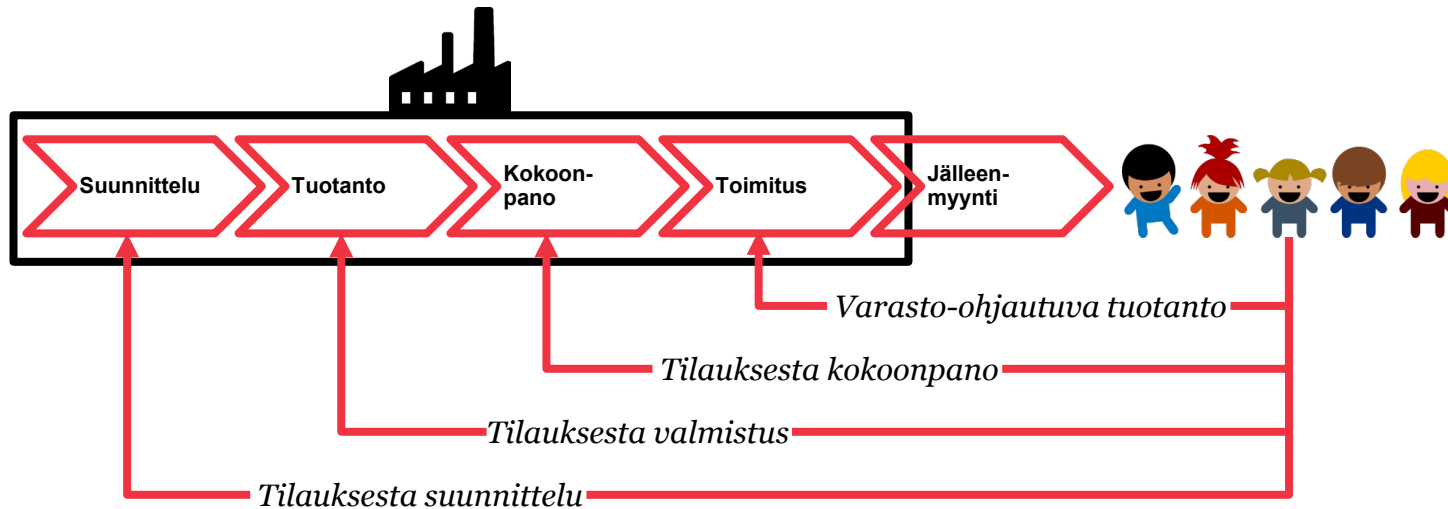

... riippuu siitä

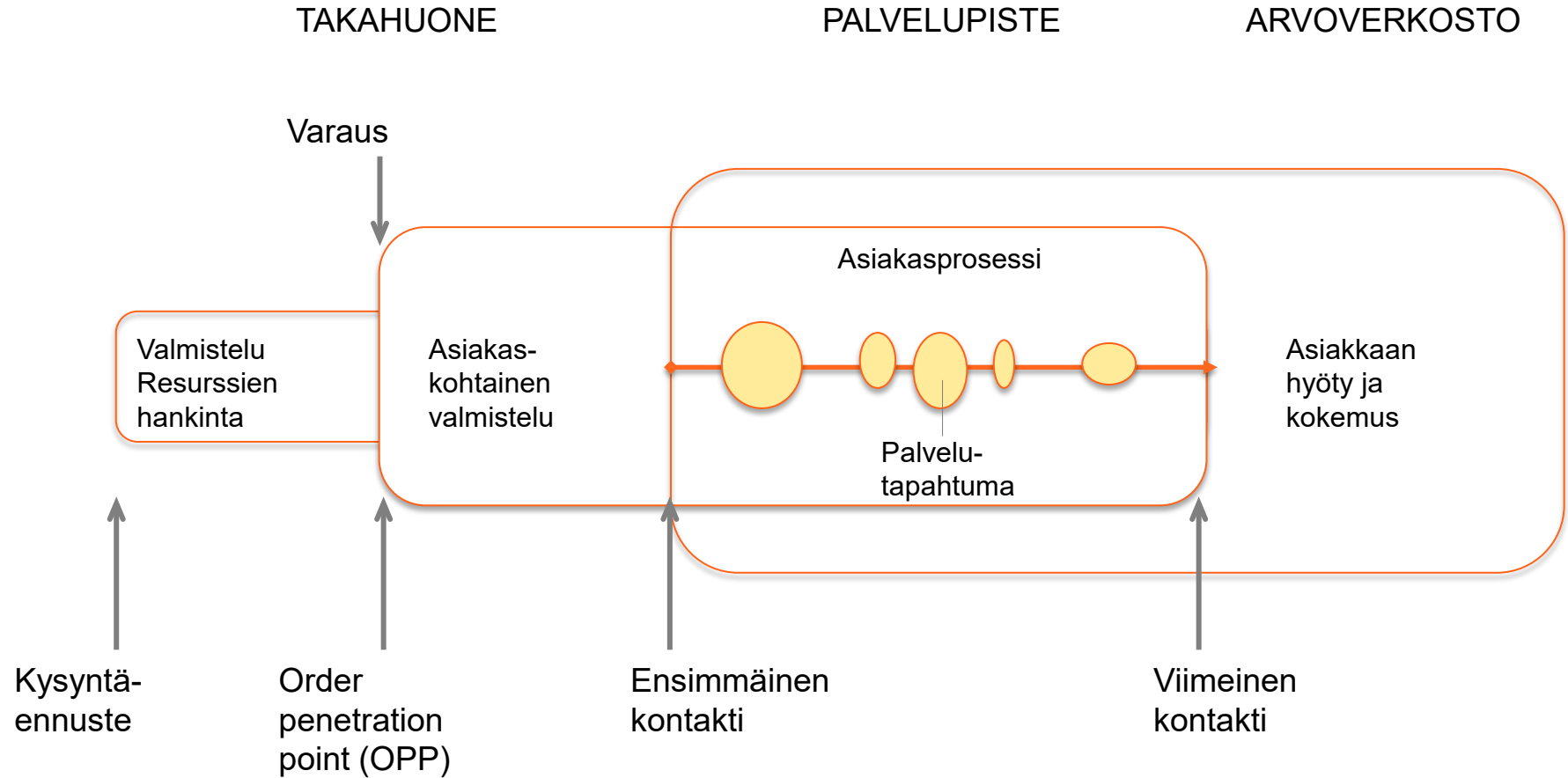
- **Minkä tyyppisiä tuotantoresursseja käytetään**
  - Ihmisresurssit (erityisesti käsityövoimainen tuotanto) voidaan mieltää kapasiteetiltaan suhteellisen joustavaksi
- **Minkä arvoisia valmistettavat tuotteet ovat**
  - Varastot ovat hyviä, kunhan niihin sidottu pääoma pysyy kohtuullisena eikä tavara vanhene tai pilaannu
- **Miten erikoistunut tuotantojärjestelmä on**
  - Kysynnältään (määrällisesti) toisiaan täydentäviä tuotteita on hankala tuottaa hyvin erikoistuneissa tuotantojärjestelmissä
- **Kysynnän kiireellisyys**
  - Joissakin tuotantojärjestelmissä ylimitoitettu kapasiteetti on hyväksyttävä(ä)

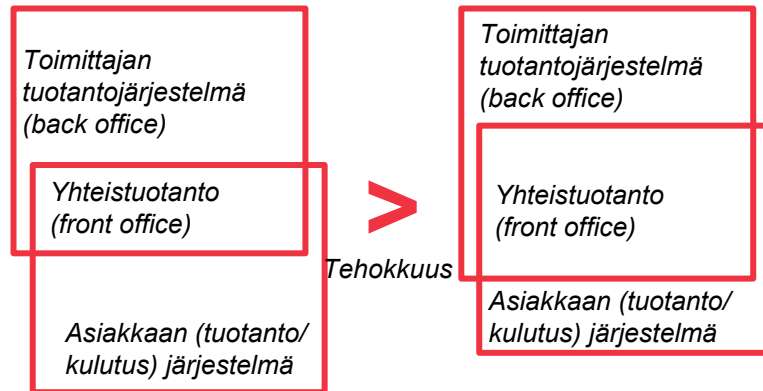
Asiakkaan tilauksen kohdennuspiste kuvaa myös asiakkaan vaikutusta tuotantojärjestelmään

Tilaus kohtaa tuotannon palveluissa

Kun asiakas on mukana tuotannossa tehokkuus jää haaveeksi...

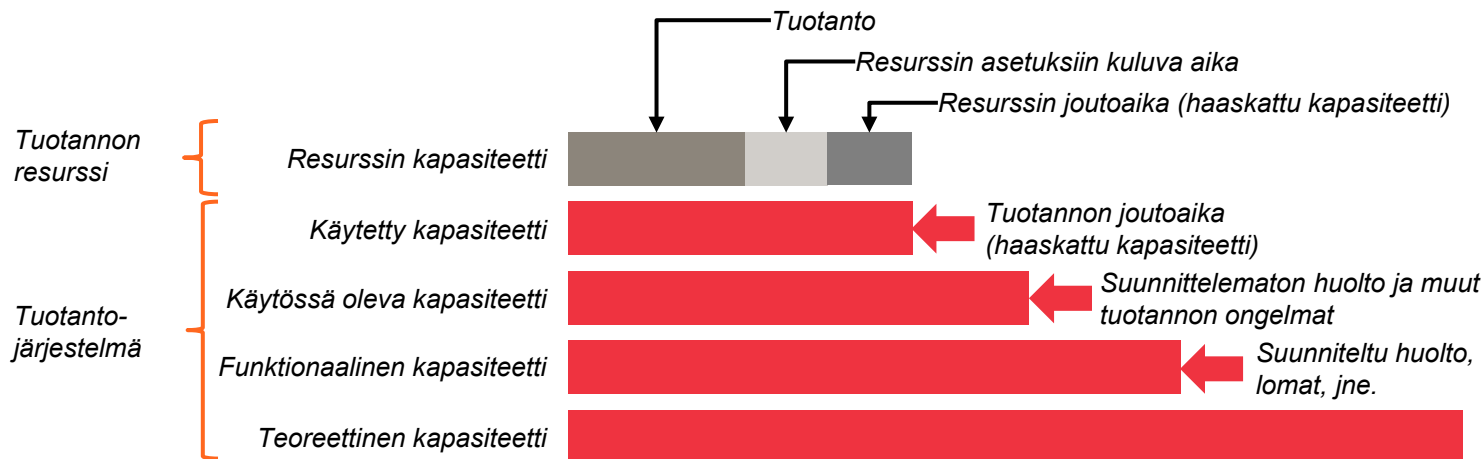
Asiakkaan näkyvyys
tuotantoon (Visibility)

... vai jääkö?

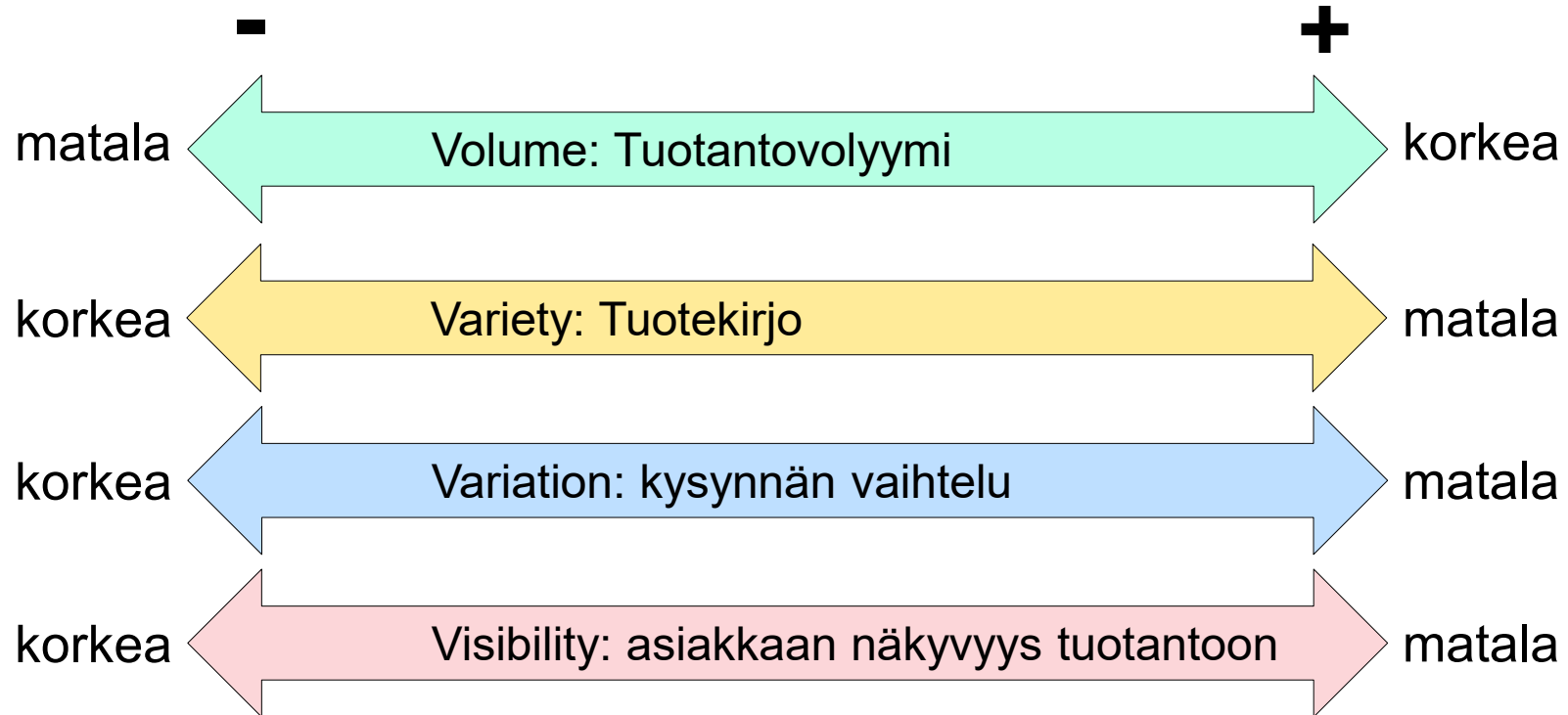
- **Tehokkuus ei välttämättä ole relevantin mittari, kun asiakas on osa tuotantoa**
  - Asiakaskokemuksella voi olla suurempi vaikutus kannattavuuteen kuin tuotantokustannuksilla
- **Tuotantojärjestelmä voidaan jakaa kahteen osaan**
  - Se osa jossa asiakas on mukana tuotannossa voi keskittyä asiakaskokemukseen
  - Taustatuotannossa voidaan keskittyä tehokkuuteen
  - Näiden kahden osan välinen rajapinta on ratkaisevan tärkeä tehokkaan toiminnan kannalta

Tuotantojärjestelmän kapasiteetti

- Tuotantojärjestelmän pienimmän kapasiteetin omaava tuotantoresurssi määrittää koko järjestelmän kapasiteetin
  - ts. tuotannon pullonkaula
- Suuremman tuotekirjon järjestelmissä pullonkaula saattaa muuttua valmistettavasta tuotteesta riippuen
  - Tuotantosuunnittelun painajainen

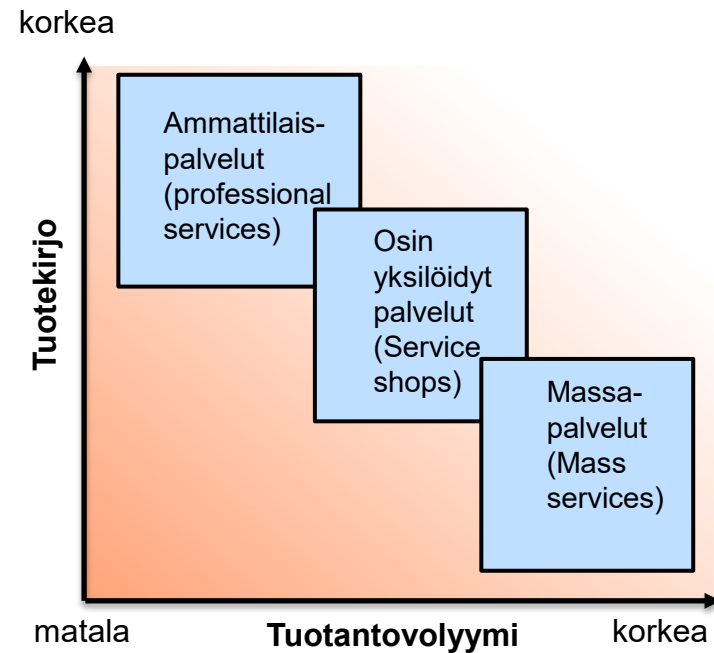
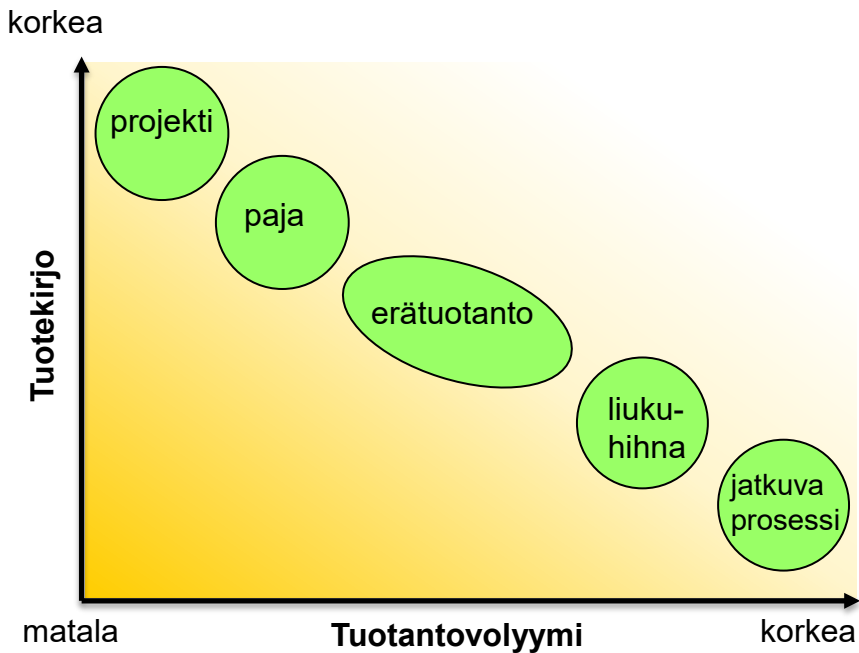
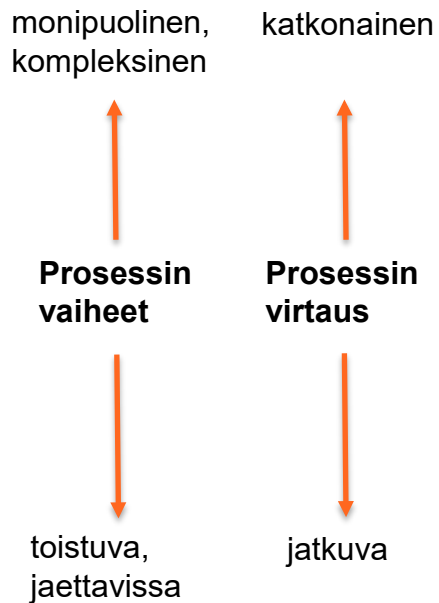

Tuntiharjoitus: pohtikaa Ferrarin ja Toyotan tuotantojärjestelmien tehokkuutta seuraavista näkökulmista

Tuotteiden valmistuksen tuotantojärjestelmä

Palveluiden tuotantojärjestelmä

Projekti

Paja/verstas/solu

Erätuotanto

Massatuotanto (liukuhihna)

Jatkuva prosessi (prosessituotanto)

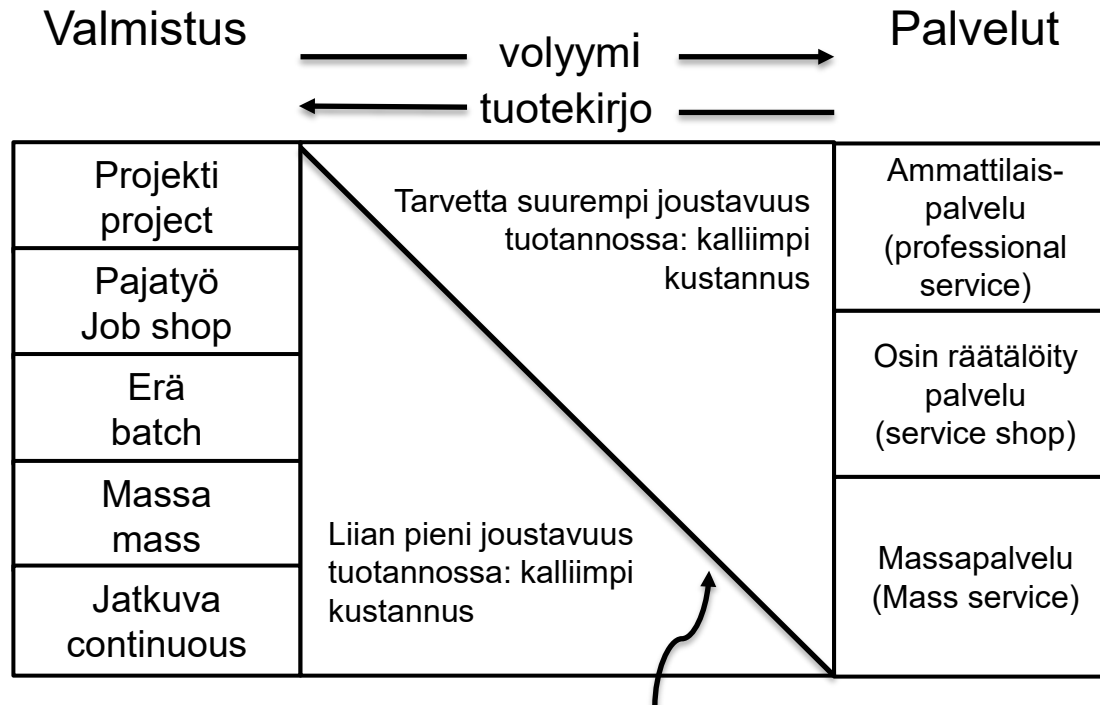

Suljettu vai avoin tuotantojärjestelmä

SULJETTU JÄRJESTELMÄ	AVOIN JÄRJESTELMÄ
Tavaralogiikka (GDL)	Palvelulogiikka (SDL)
Standardiprosessit	Rutiiniprosessit
Prototyypistä kopioita	Asetus joka kontaktissa
Varaston hallinta	Kapasiteetin hallinta
Arvovirta plus / miinus	Arvovirta kertolaskua
Arvo tuotteessa	Arvo tapahtumassa
Omistusoikeus	Oikeudet ja velvollisuudet
Kysyntä ajanvarauksella	Kysyntä satunnaista
Vaihtelu minimoidaan	Vaihtelu absorboidaan

Optimaalinen tuotantoprosessi tuotantomäärän/tuotekirjon mukaan

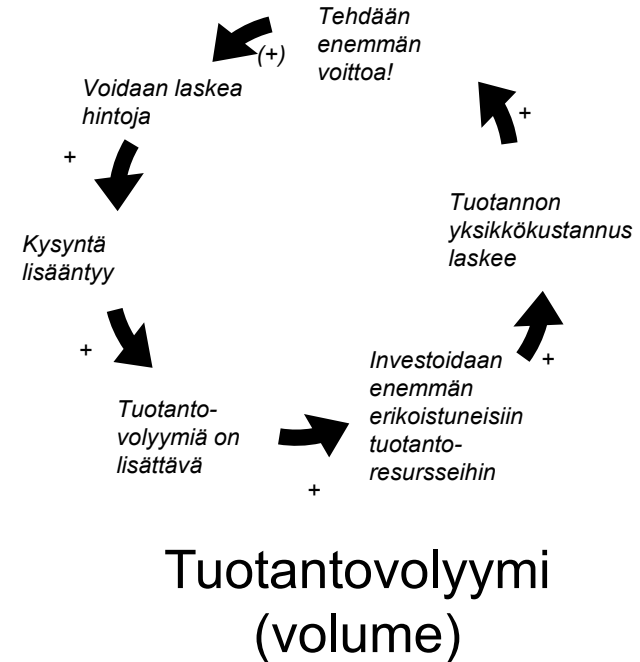

“optimaalinen” tuotantoprosessi
tuotantomäärän/tuotekirjon mukaan

Tuotannossa mittakaavaedut otetaan helposti itsestään selvyytenä, kuitenkin...

... ne riippuvat

- **Tuotannon resurssien luonteesta**
  - Erikoistunut teknologia skaalautuu
  - Ihmiset eivät yhtä paljon
    - *Mittakaavaedut palveluissa selvästi heikompia*
- **Tuotteen luonteesta**
  - Yksinkertainen rakenne skaalautuu
  - Kompleksinen rakenne vaatii standardointia
    - *Standardointi alkaa työkaluista*
- **Tuotantoprosessin luonteesta**
  - Tuotekirjo rajoittaa erikoistuneen teknologian käyttöä, ja tuotantoon liittyviä haasteita
    - *Suuri tuotekirjo on myrkkyä!*

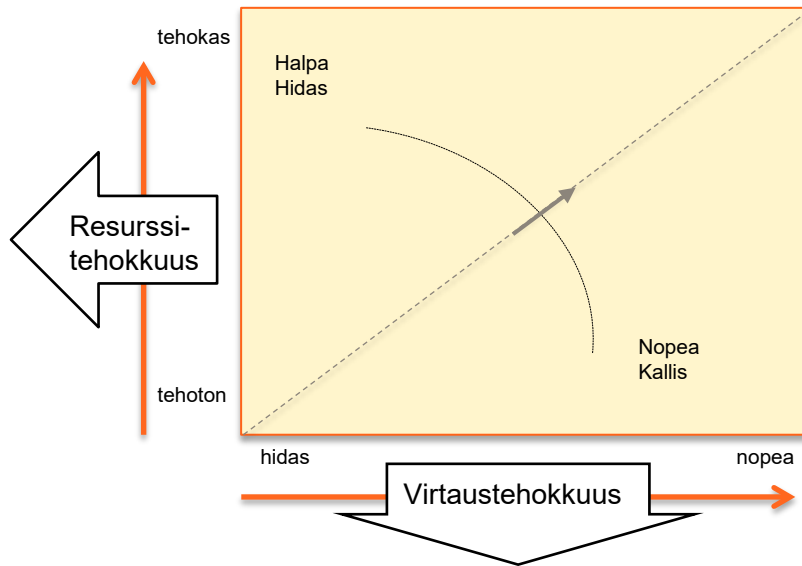
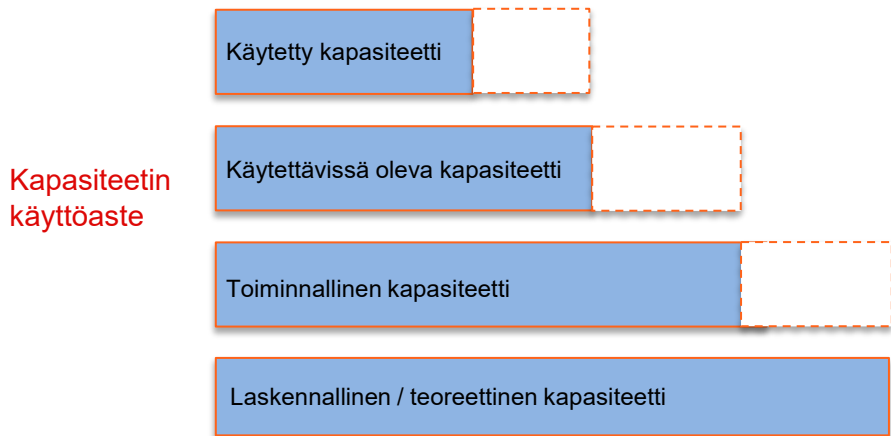

Operaatioiden tehokkuustekijät

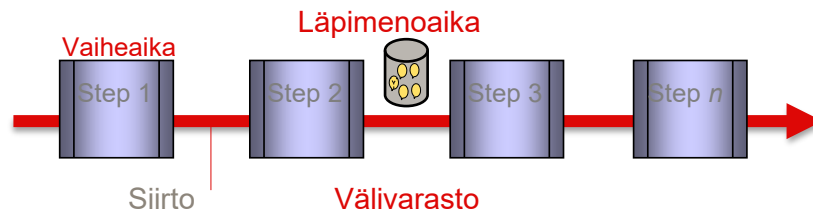
1. **Laatu:** tehdään kerralla ja virheittä oikein, tarkoituksenmukaista ja asiakkaan oletusten mukaista jälkeä
2. **Aika:** Tehdään/toteutetaan ja toimitetaan nopeasti asiakkaan pyynnöstä tuote tai palvelu
3. **Käyttövarmuus:** palvelu tai tuote toimitetaan luvatusi ajallaan ja se toimii oletetusti
4. **Joustavuus:** Kyky vastata nopeasti ja tarkoituksenmukaisesti asiakastarpeen tai ympäristön aiheuttamiin muutoksiin
5. **Kustannus:** toteutetaan tuote tai palvelu mahdollisimman edullisesti

Resurssi- ja virtaustehokkuus

Tuotantokapasiteetin johtaminen

Prosessin johtaminen

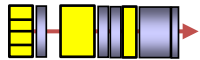
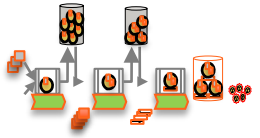

Tuotannon prosessit

Mitä se on? <i>Ontologia</i>	Mitä siitä voi tietää? <i>Epistemologia</i>	Miten se toimii? <i>Dynamiikka</i>	Mitä voi tehdä? <i>Teknologia</i>
Käsitteellinen malli	Mittarit	Dynaaminen malli	Toimenpiteet

Prosessin määrittelmä

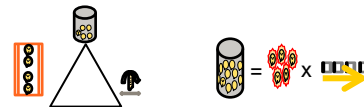

Prosessien tyypit

Prosessin tunnusluvut

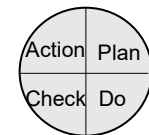

Prosessien dynamiikkoja

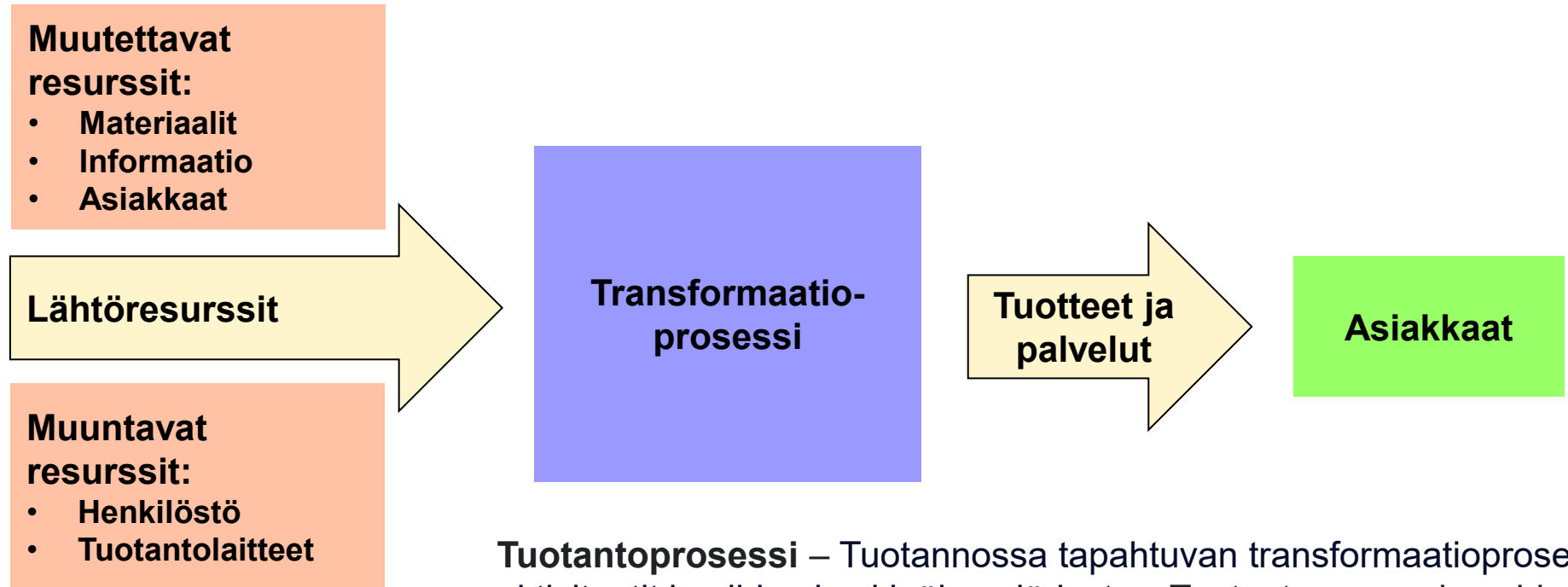
Prosessien suunnittelu, ohjaus ja kehittäminen

Laadun varmistus ja kehittäminen (QA&I)

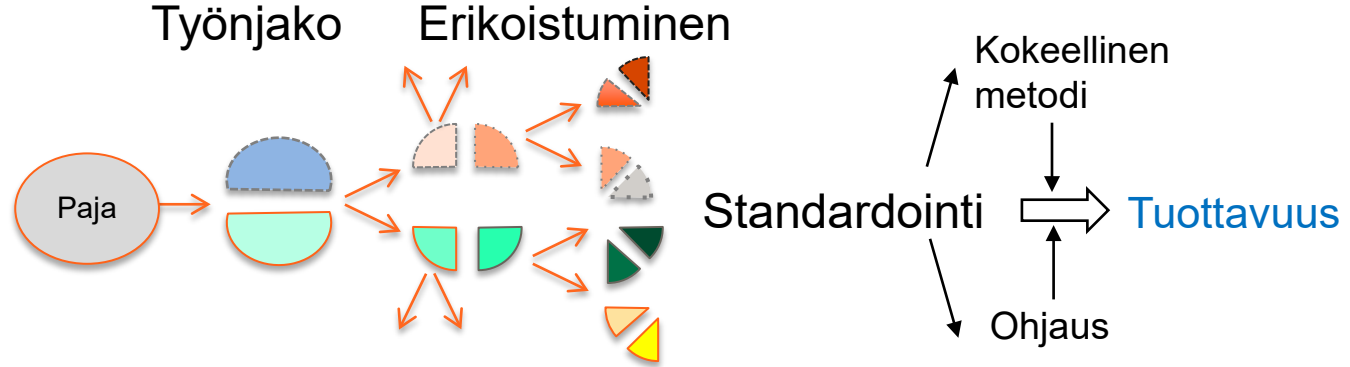
Tuotantojärjestelmä ja tuotantoprosessi

Tuotantojärjestelmä: tapa jolla tuotannontekijöitä käytetään ja yhdistetään muutoksen toteuttamiseksi ja niiden muuttamiseksi tavaroiksi ja palveluiksi

Tuotantoprosessi – Tuotannossa tapahtuvan transformaatioprosessin aktiviteetit ja niiden keskinäinen järjestys. Tuotantoprosessia voidaan tarkastella tuotantoresurssien integraationa, eli mitä resursseja (input), ja missä järjestyksessä, kukin tuotos (output) tarvitsee.

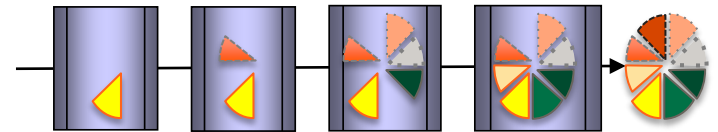
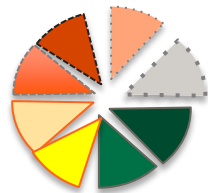
Prosessi on seurausta erikoistumisesta

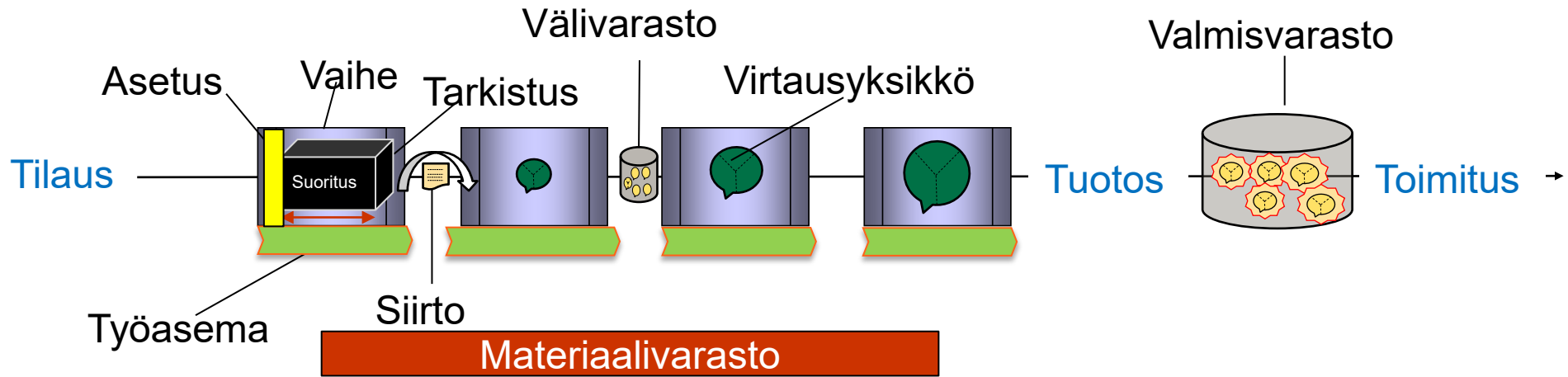
Pirstaloituminen

Monista osista koostuvan tuotteen/palvelun **integraatio**: tuotesuunnittelu, muotoilu

Monista vaiheista koostuvan prosessin **koordinaatio**: ohjaus, aikataulutus, resurssit, vaihtelun hallinta

Tuotantofunktio organisoidaan tuotantoprosesseiksi

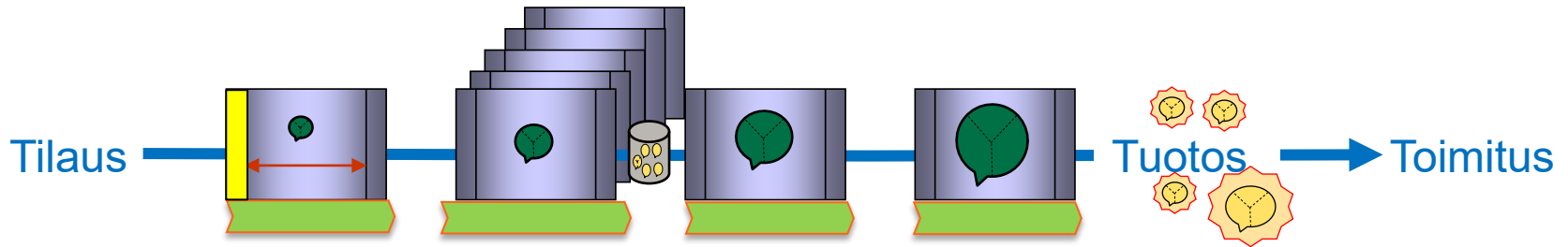

- Tuotantofunktioiden toistuva aika/paikka koordinaatio tavoitteen (tuotos) aikaansaamiseksi
- Suoritus (*processing*) muuttaa virtausyksikön tilaa (transformaatio) soveltamalla teknologiaa
- Erikoistuneita resursseja työasemilla (*workstation*)
- Toistuu samanlaisena tai samankaltaisena → sama prosessi, sama tulos
- Prosessin ohjaus vaihtelun vähentämiseksi - ohjattavuus.

Prosessi on sekä toisto että tilaus-toimitusketju

Tuotantovaiheen
samanlainen toisto
Resurssitehokkuus

Vaihtelu
Laatu
Standardointi
Kapasiteetti

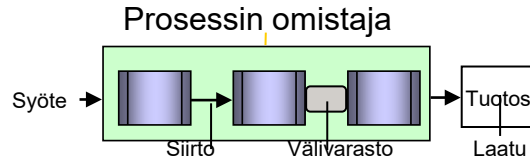
Virtaustehokkuus

Läpimenoaika
Välivarasto
Virtaus / layout
Siirrot

Virtausyksikön matka
tilauksesta toimitukseen
asiakkaalle:
Tilaus-toimitusketju

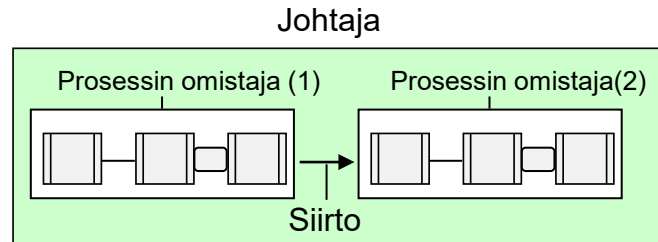
Tuotantojärjestelmät rakentuvat prosesseista

Prosessi

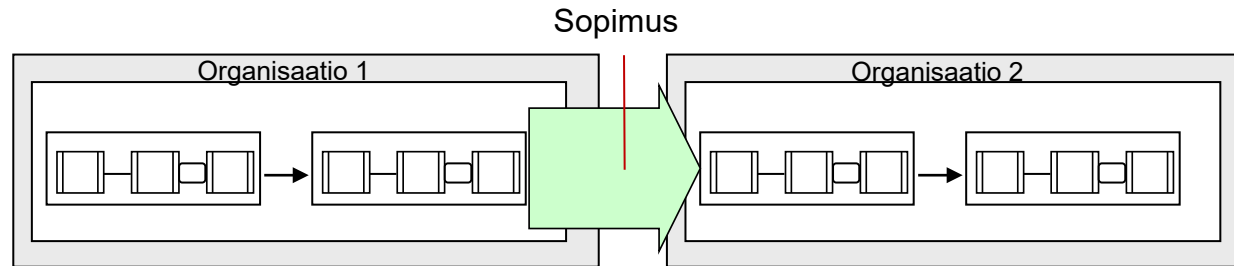
Suora johtaminen

Moni-funktionaalinen prosessi

Johtaminen hallinnollisen vallan avulla

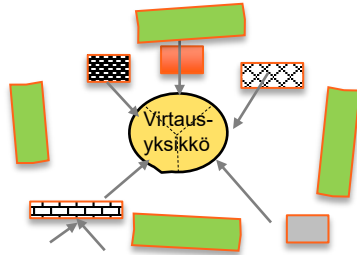
Tuotantojärjestelmä, Tilaus-toimitus -ketju

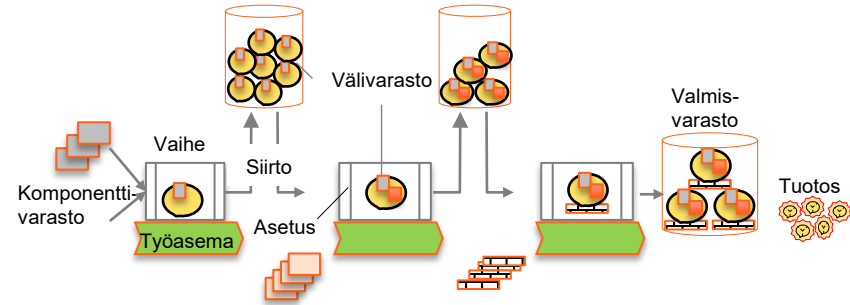
Johtaminen sopimuksilla

Prosessityypit virtausyksikön liikkumisen mukaan

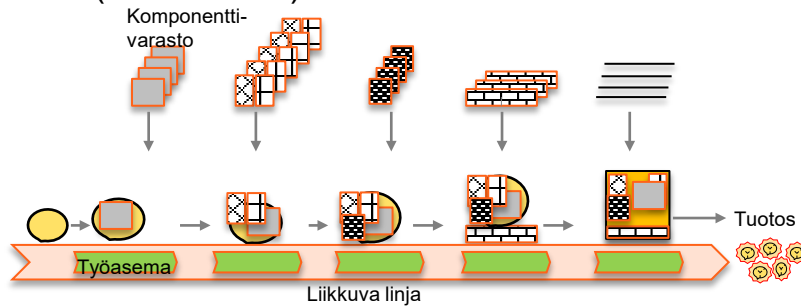
PAJA
(job shop, jumbled flow)

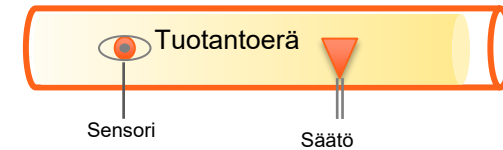
ERÄTUOTANTO
(disconnected flow)

LIUKUHIHNA
(connected flow)

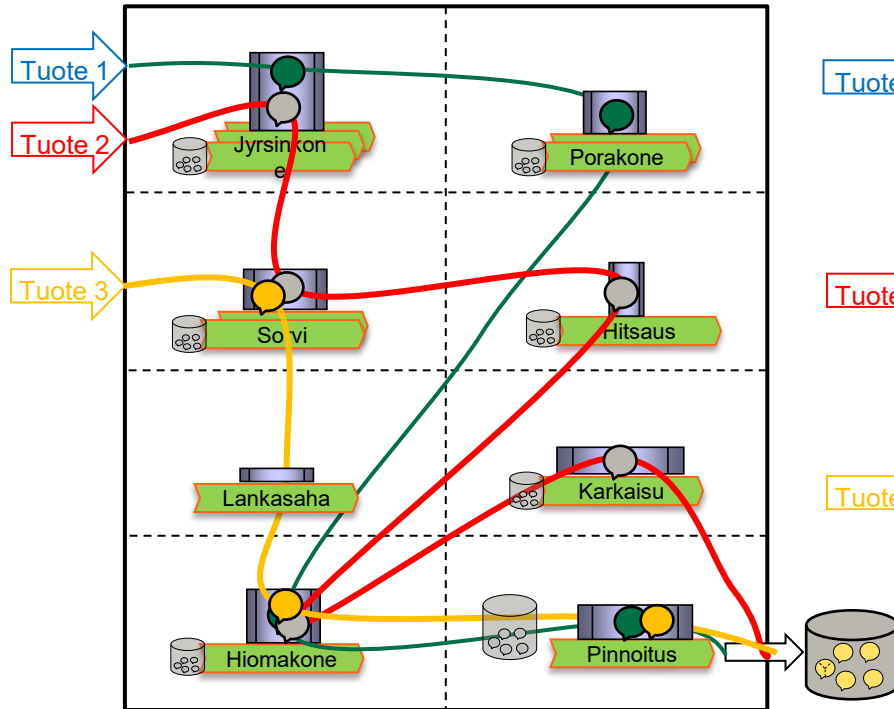

JATKUVA VIRTAUS
(continuous flow)

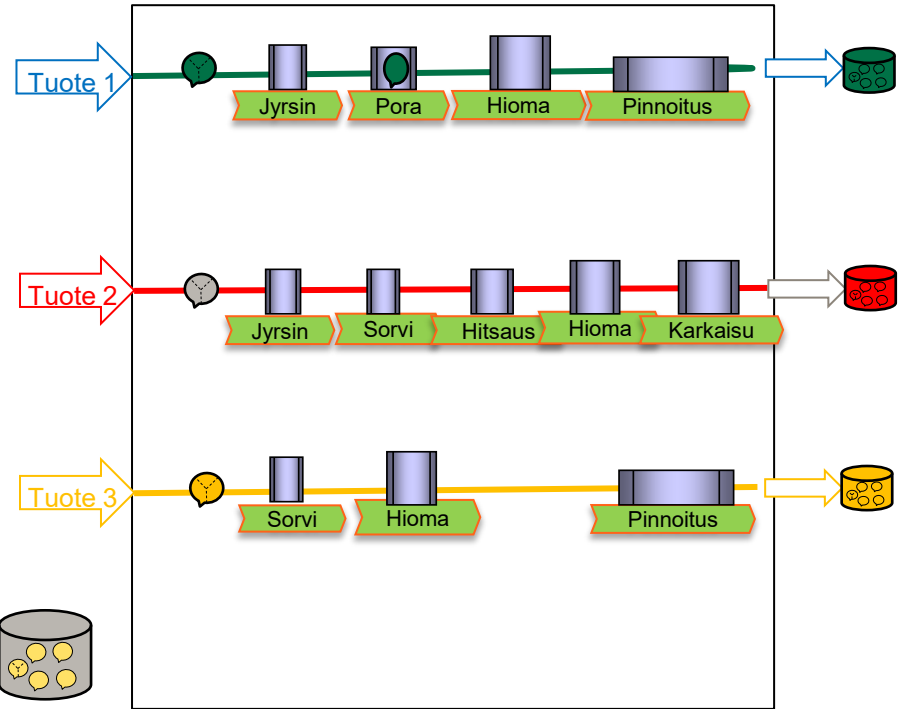

Tuotannon layout

Funktionaalinen layout

Prosessiperustainen layout

Erikoistuminen, kapasiteetin käyttöaste,
resurssitehokkuus

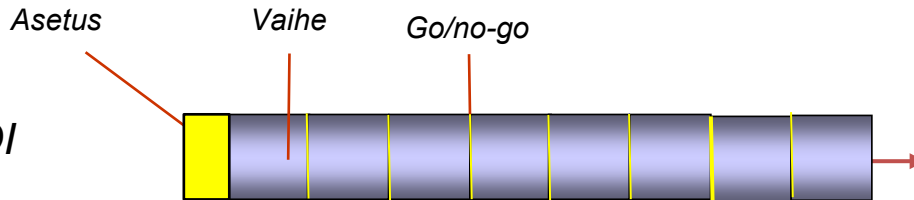
Läpimenoaika, varaston
kiertonopeus, virtaustehokkuus

Prosessityypit: asetuksen ja suorituksen suhde

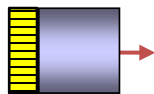
Suunniteltavuus
Ohjattavuus

**STANDARDI
PROSESSI**

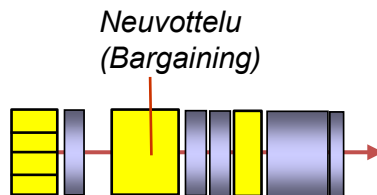
Yhtä asetusta seuraa joukko identisiä toistoja

**FORMATOITU
PROSESSI**

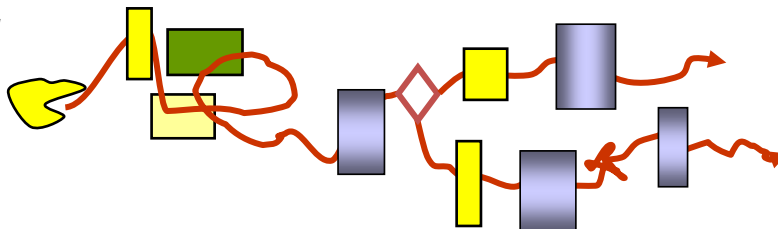
Yksilökohtainen asetusta suoritetaan standardimuuttujilla.

**RUTIINI
PROSESSI**

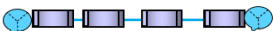

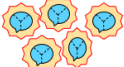
Yksilökohtainen asetusta, monia muuttujia, neuvottelu

**EXPLORATIIVINEN
KEHKEYTYVÄ
PROSESSI**

Epäselvä tilanne, prosessia ei voi suunnitella ennakolta alusta loppuun, kokeilua, oppimista

Tuotantoprosessin elementit

ELEMENTTI	MITÄ SE ON	MITÄ VOIDAAN TIETÄÄ / MITTARIT
SUORITUS (<i>task, processing</i>) 	Transformaatio, tilamuutos, prosessointi Tuotantofunktion perustuva suorittava työ, ammattillinen osaaminen	Tilan muutos Kesto, Resurssikulutus (vaihtuvat kulut) Laatu (virheettömyys)
VIRTAUSYKSIKKÖ (<i>flow unit</i>) 	Transformaation kohde (tavara, henkilö, omaisuus, tapaus, tieto)	Tila suhteessa tavoitteeseen jollakin ajan hetkellä <i>Läpimenoaika</i>
TYÖASEMA (<i>work station</i>) 	Paikka / resurssikeskittymä, jossa tilamuutos suoritetaan (pysyvä, liikkuva)	Kapasiteetti Kiinteät kulut, sitoutunut pääoma
ASETUS (<i>setup</i>) 	Työaseman ja/tai virtausyksikön valmistelu transformaatiota varten	Kesto, kustannus, riski, määrämuotoisuus Asetuksen jälkeinen toistomäärä
VAIHE (<i>step</i>) 	Suoritus, joka kytkeytyy muihin suorituksiin, Prosessin osa, in / out –liittymät muihin vaiheisiin	<i>Asetus-suoritus</i> Vaiheaika (takt time)
SIIRTO (<i>handover</i>) 	Virtausyksikön siirtymä vaiheesta toiseen	Tapa, kesto Siirron mukana tuleva informaatio (koordinaatio)
REITTI / VIRTAUS (<i>flow</i>) 	Virtausyksikön reitti vaiheesta toiseen Layout Suunniteltu tai eksploraatiivinen	Alku, loppu, kesto Vaihtoehtoiset reitit
LÄPIMENO (<i>cycle</i>) 	Virtausyksikön eteneminen prosessissa	Aika
VÄLIVARASTO (<i>work-in-process inventory</i>) 	Keskeneräiset virtausyksiköt, sisäinen jono Puskurivarasto	Kappalemäärä, volyyymi, sitoutunut pääoma, odotusaika Varaston kiertonopeus
ERÄ (<i>batch</i>) 	Joukko yhdessä liikkuvia virtausyksiköitä	Eräkoko Erän läpimenoaika
TUOTOS (<i>throughput</i>) 	Laatuvakioitu valmis virtausyksikkö	Tuotantomäärä per aikayksikkö Prosessin kapasiteetti

Ihminen virtausyksikkönä

Henkilön omaisuus tai ominaisuus

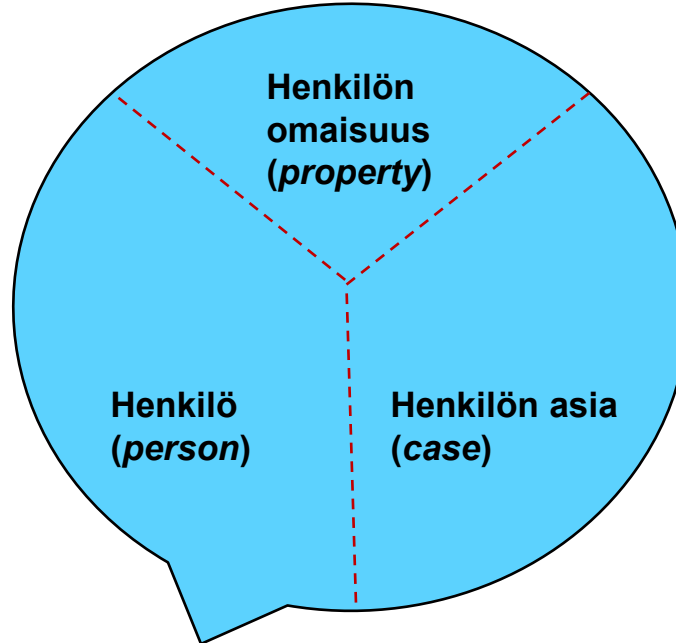
Taudin hoito

**Henkilö
asiakkaana**

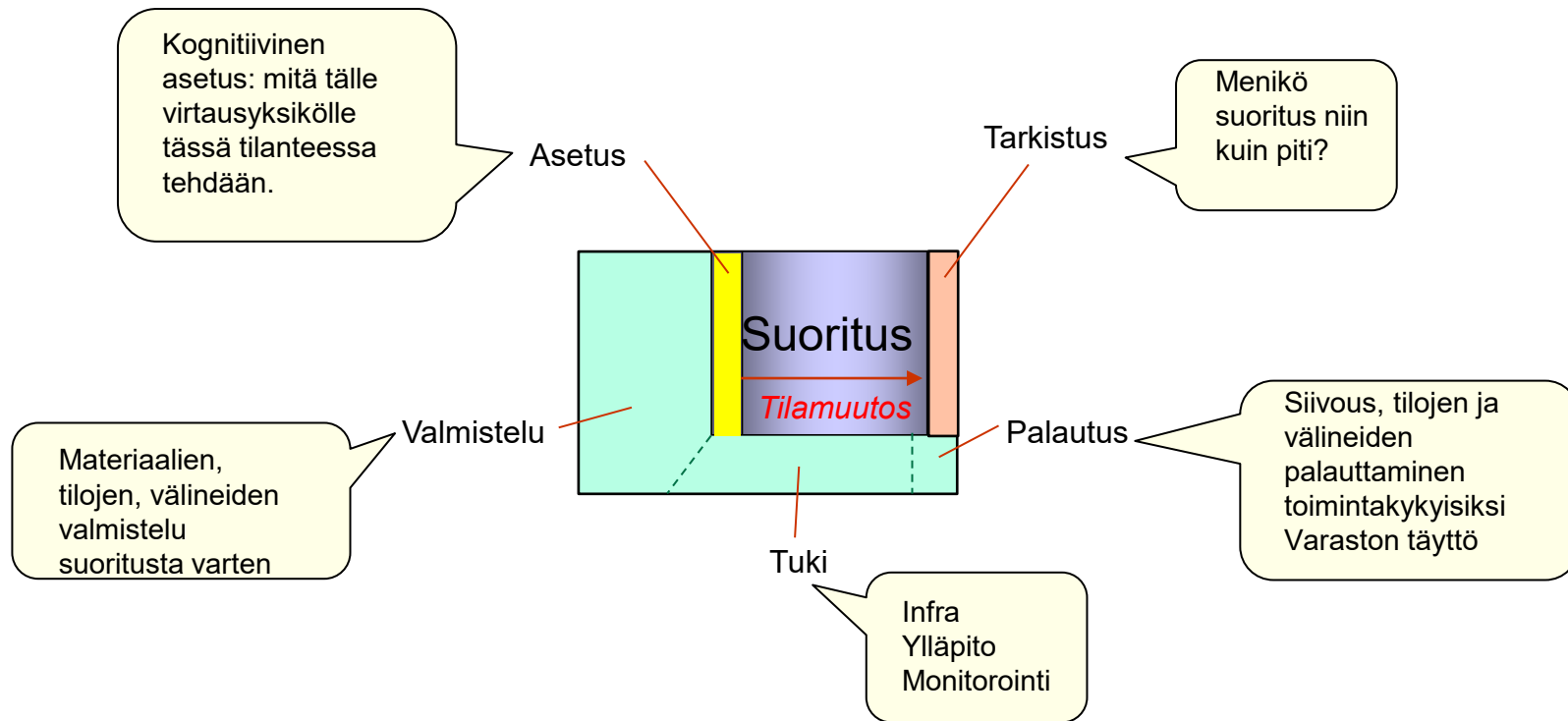
Parturi-kampaamo

Henkilön asia

Auton vakuutus

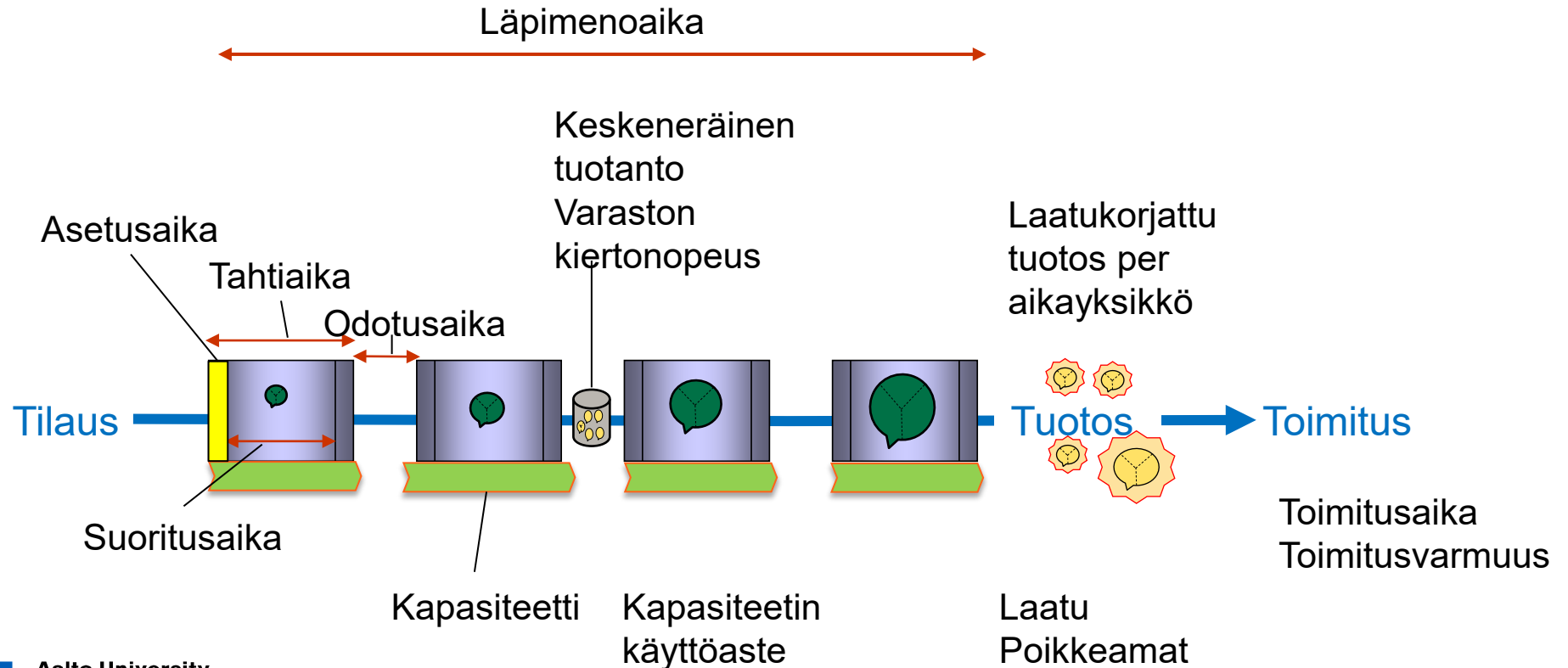

Tuotantovaiheen anatomia

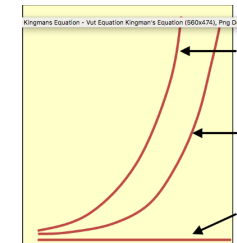
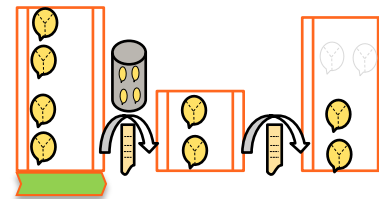
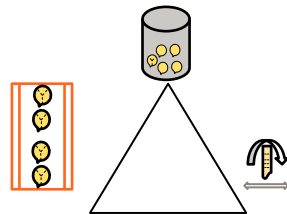
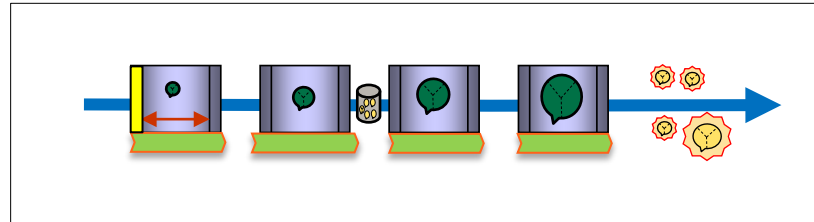
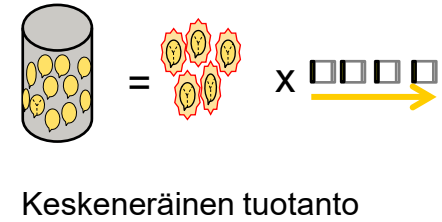
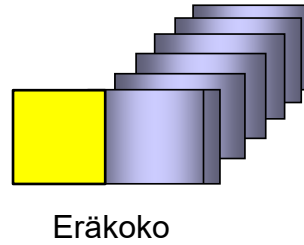
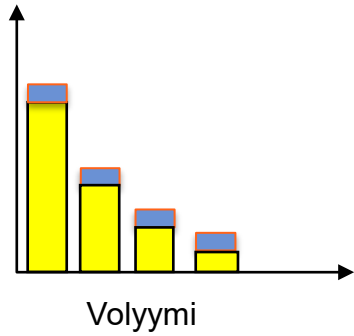

- Suoritus aikaansaa tai mahdollistaa tilamuutoksen (tuotantofunktio).
- Suorituksen kehittäminen edellyttää investointeja materiaalliseen ja/tai henkiseen pääomaan.
- Valmistelun, asetuksen, tarkistuksen ja palautuksen kehittäminen on johtamista ja järjestämistä.

Prosessin tunnusluvut ja mittarit

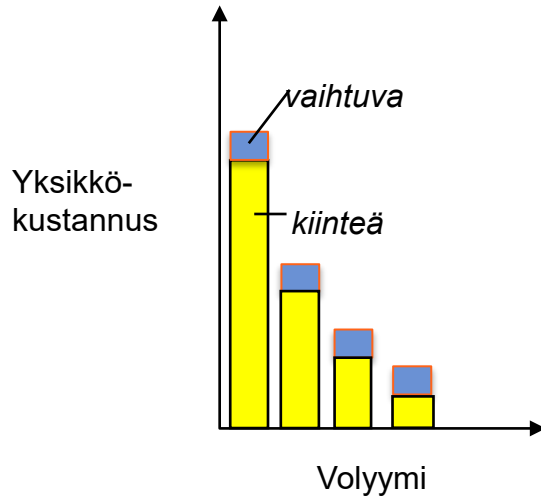
Prosessin dynamiikkoja

Vaihtelu

Volyymi ja yksikkökustannus

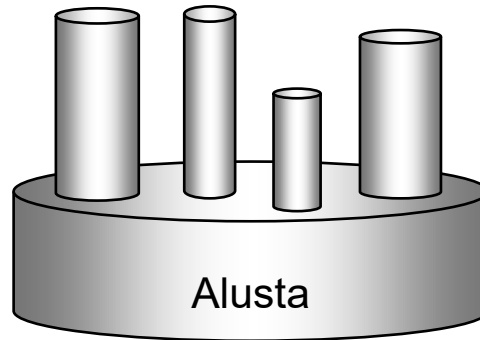
VOLYYMI

Suurtuotantoetu (Economies of scale)

- sama asetus – monta toistoa
- kiinteät ja vaihtuvat kustannukset

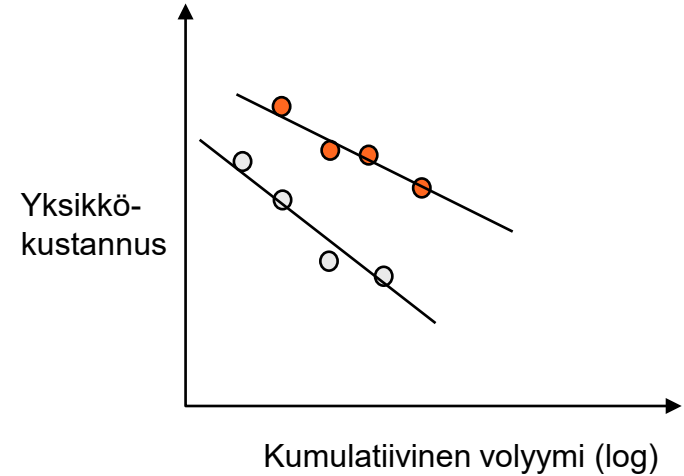
SYNERGIA

Tuotevariointietu (Economies of scope)

- eri tuotteet käyttävät samaa alustaa

OPPIMINEN

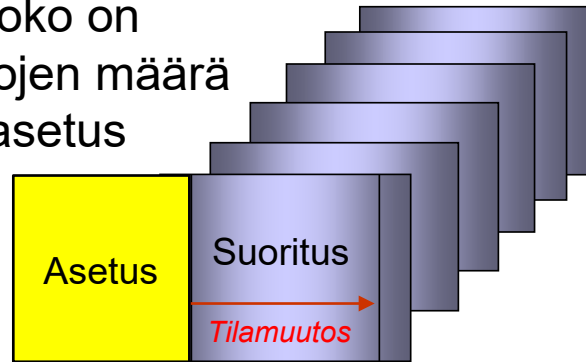

Kokemuskäyrä Oppimiskäyrä

- yksikkökustannus laskee kumulatiivisen volyymin funktiona
- henkilökohtainen oppimisefekti

Tuotantoerän optimaalinen koko määräytyy asetuksen, kuljetuksen ja varastoinnin kustannuksista

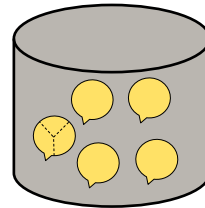
Tuotannon eräkkö on toistojen määrä per aset

Asetuskustannus

- Aika
- Työvoima, tarvikkeet
- Päätöksenteon riskit

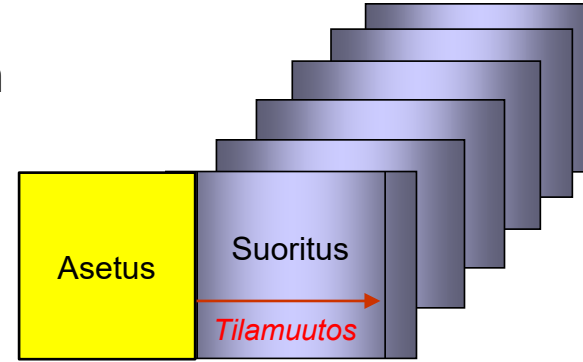
Kuljetusten eräkkö

Välivarasto

Keskeneräinen tuotanto (KET)

- Varastointikustannus
- Sitoutuneen pääoman kustannus
- Pilaantumisriski

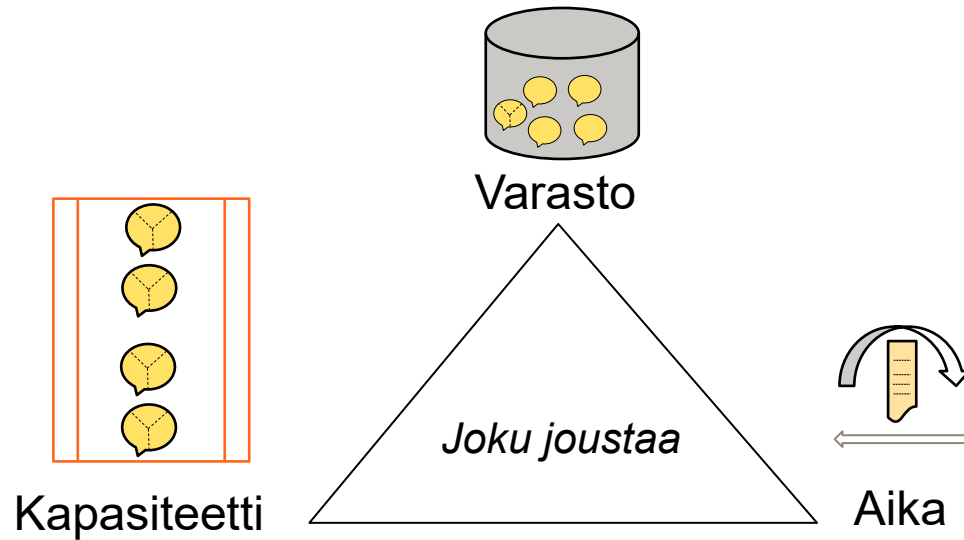
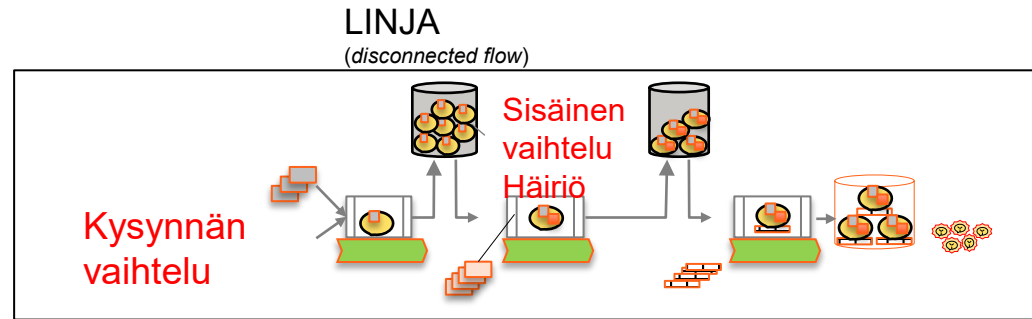

Kun eräkkö kasvaa

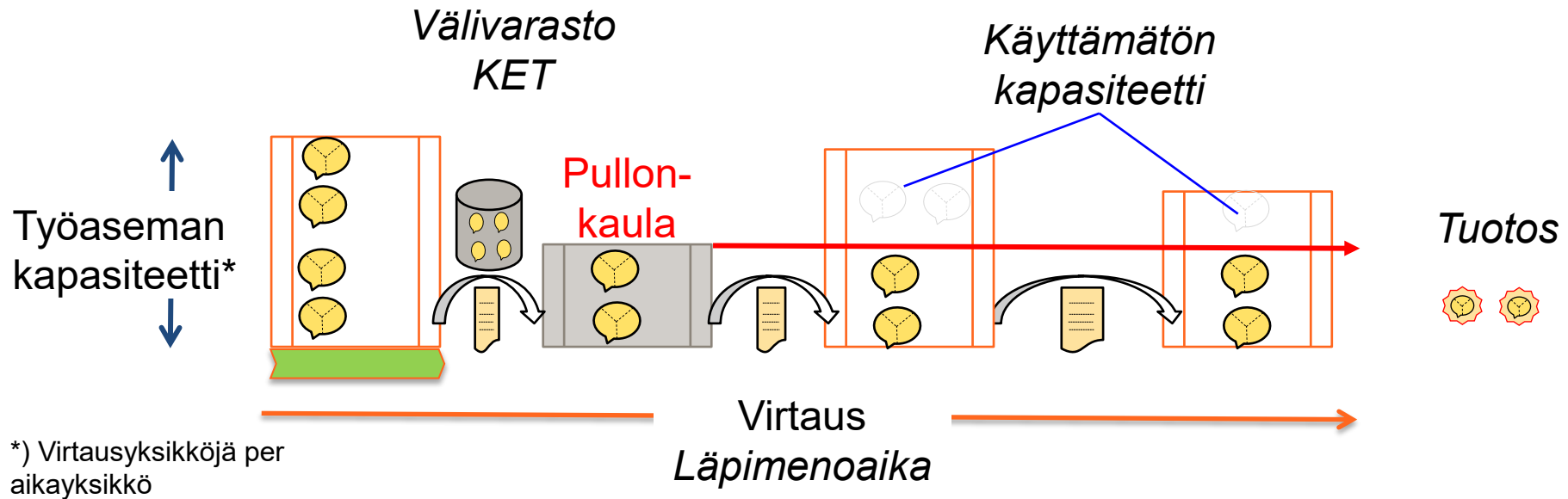
- + kapasiteetin käyttöaste kasvaa
- KET kasvaa
- läpimenoaika kasvaa

Varasto voi toimia puskurina

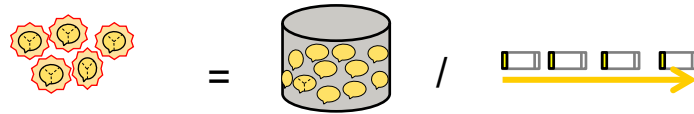
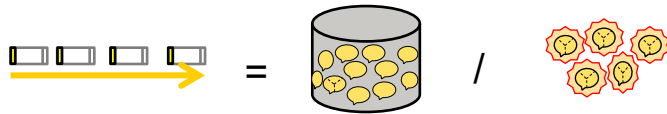

Pullonkaula määrää koko prosessin tuotoksen

Ketju on yhtä vahva kuin sen heikoin lenkki.

Littlen laki

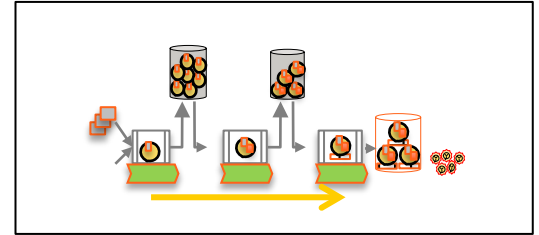

$$\text{5 gears} \times 10 = 10/1$$

$$\text{5 gears} \times 20 = 20/2$$

Sama tuotos voidaan tehdä

- nopeasti ja pienellä välivarastolla
- hitaasti ja suurella välivarastolla

Soveltuu vakaisiin
jonojärjestelmiin.

Odotusaika ja käyttöaste

$$WT = VUT$$

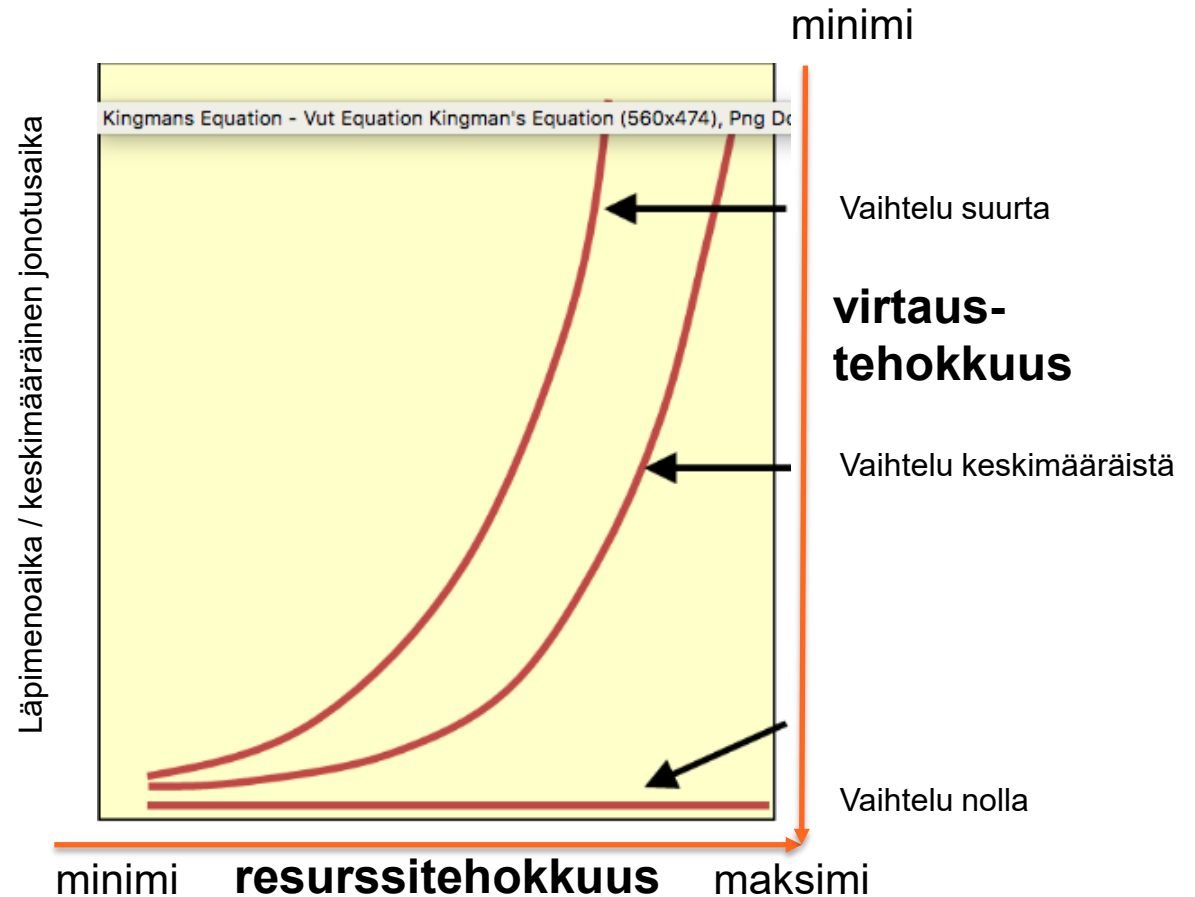
WT= odotusaika

V = vaihtelu (tilaus/saapuminen ja suoritus))

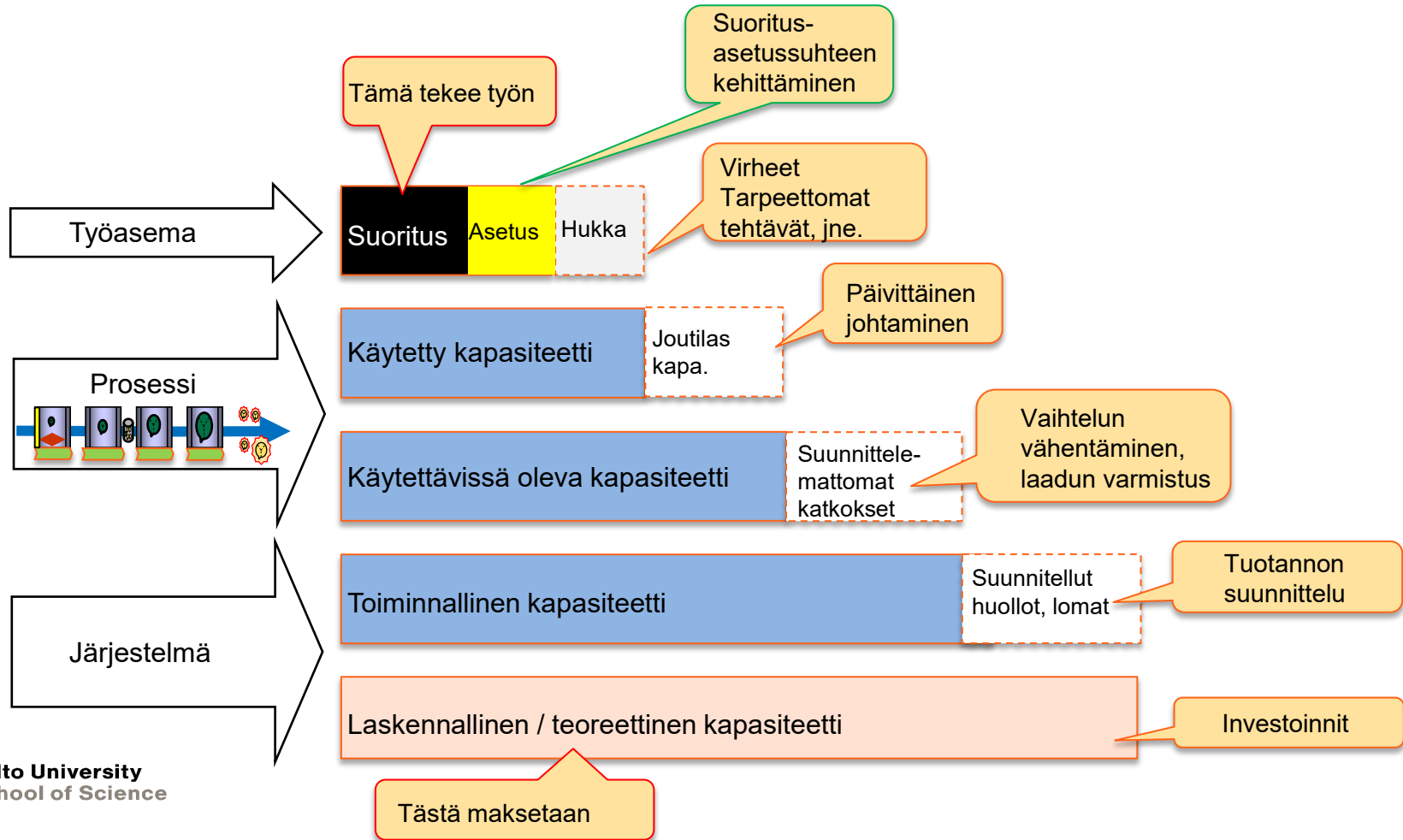
U = käyttöaste

T = keskimääräinen virtausyksikön vaihe aika

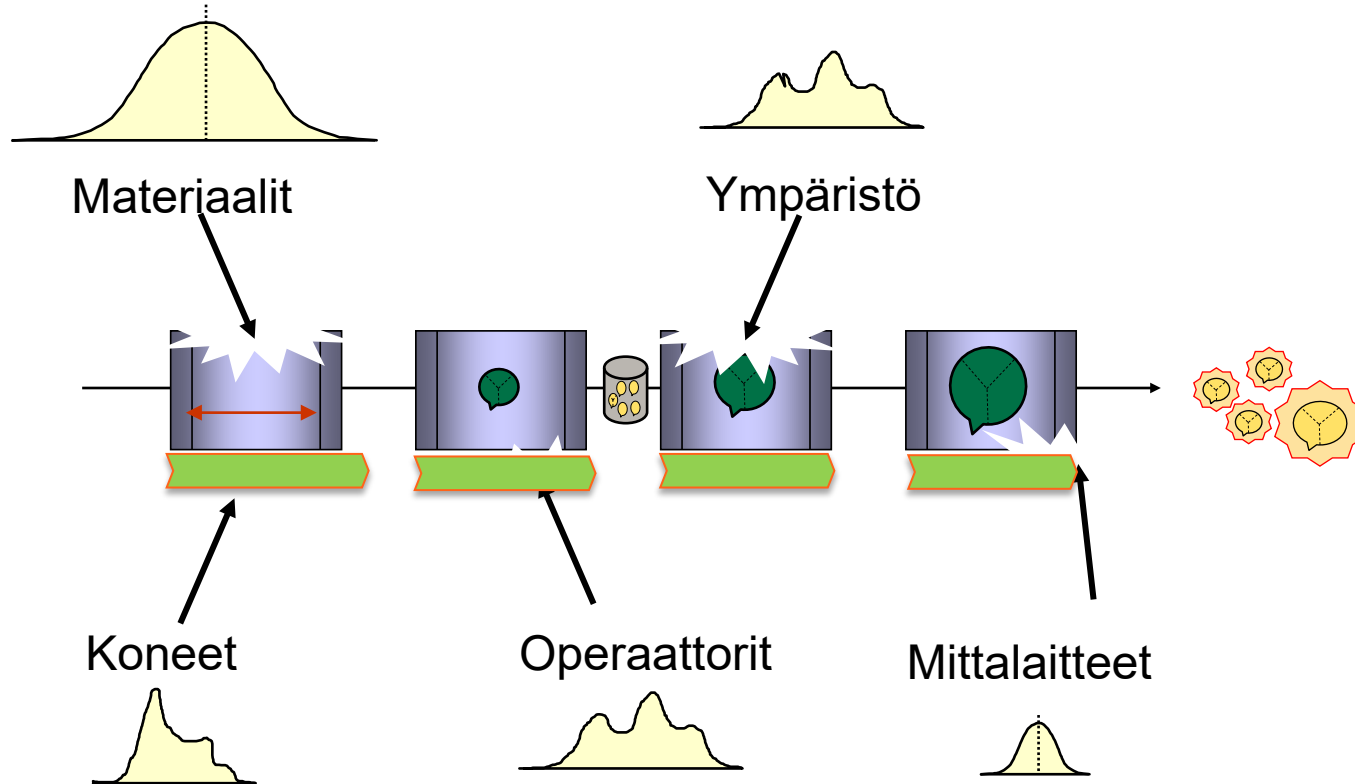
Vaihtelu on erityisen vahingollista kun kapasiteetin käyttöaste on korkea.

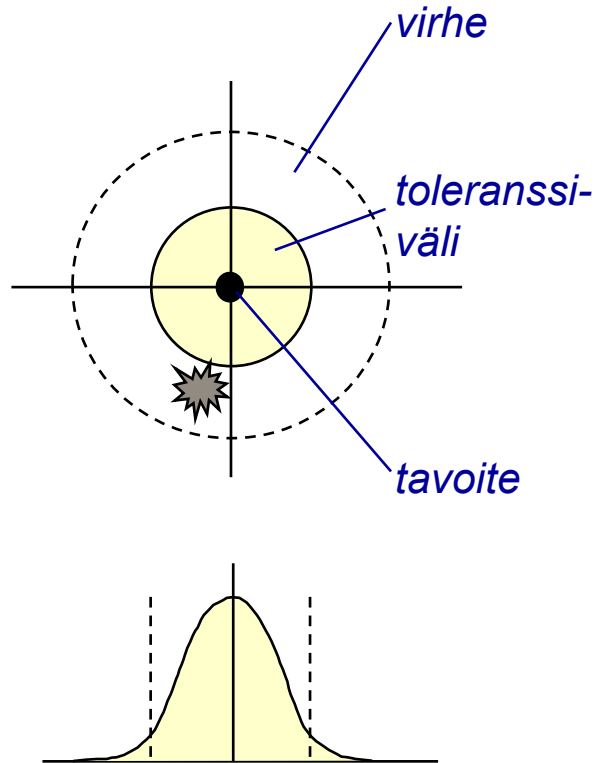
Kapasiteetin käyttöasteen ohjaus

Vaihtelu häiritsee prosessi

Virhevaihtelun syyt

Erityissyyt (*specific causes*)

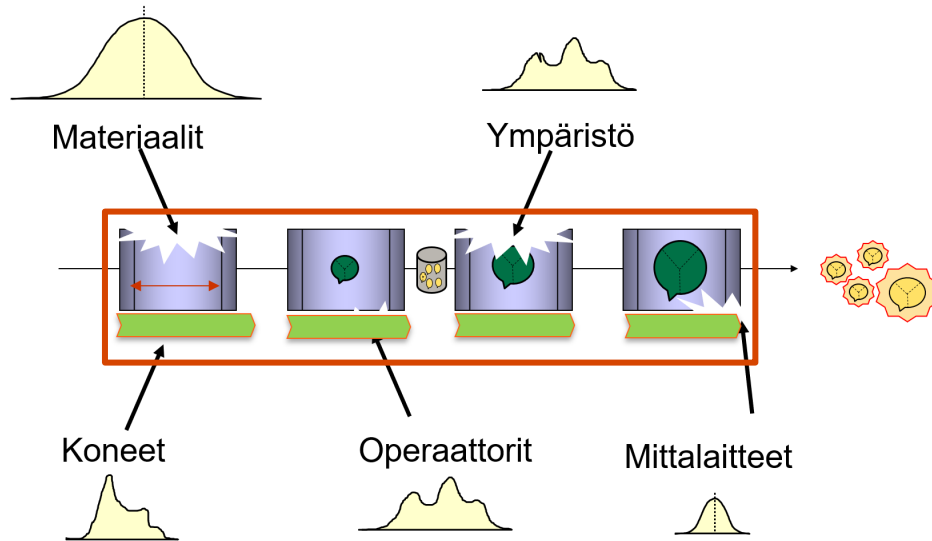
- tuotantojärjestelmän ulkoinen häiriötekijä
- kontrolloimattomia tekijöitä
- aika-paikka –spesifi (kysy 'milloin', 'miksi'?)
- voidaan löytää tarkastelemalla aikasarjaa.

Yleiset syyt (*common causes*)

- tuotantojärjestelmän sisäiset syyt,
- laaduntuottokyky normaalitilassa
- noudattaa yleensä satunnaisjakaumaa
- johtuu järjestelmän rakenteesta.

Erityiset ja yleiset virhetapahtumat näyttävät usein samanlaisilta. Ne voidaan tunnistaa ohjaukorteilla (*control charts*), tilastollisen prosessiohjauksen (*Statistical Process Control*) keskeinen työkalu.

Vaihtelu häiritsee prosessi - prosessin sulkeminen ulkoisilta häiriöiltä ja sisäisiltä virhelähteiltä

Laatujärjestelmä
Tilausten käsittely
Standardointi

Tulotarkastus

Desinfektointi
Kulunvalvonta
Filtteröinti
Eristys

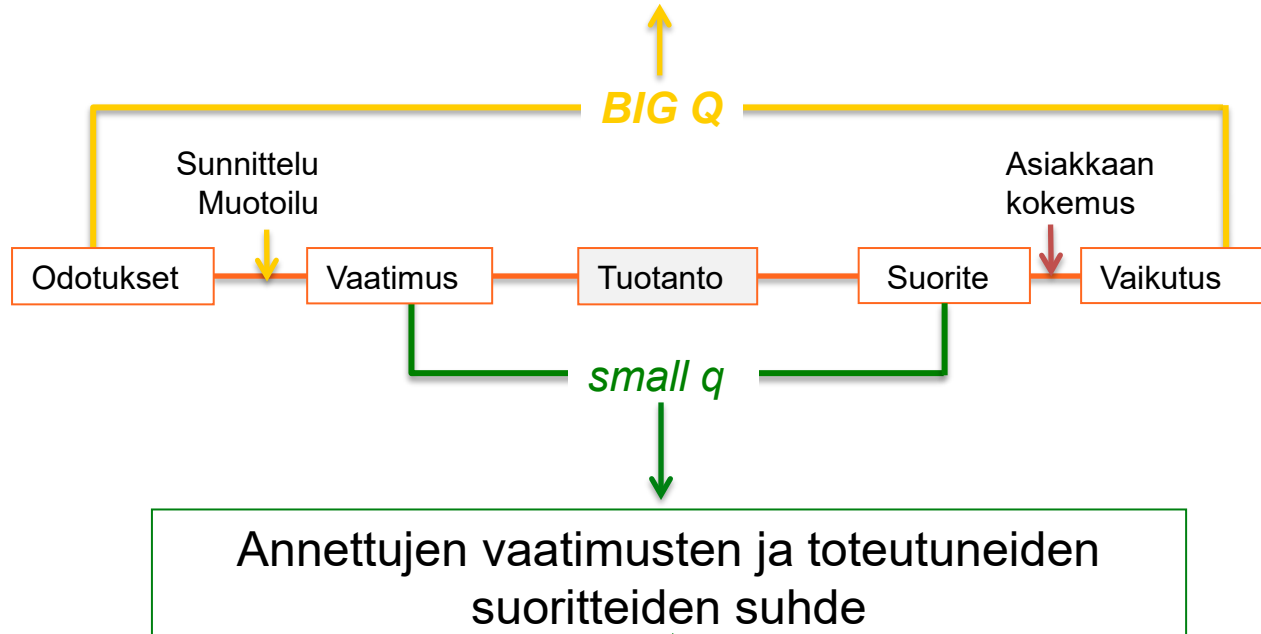
Ennakoiva huolto
Koulutus
Säätö
Kalibrointi

Lopputarkastus

Laatu on vaihtelun vähentämistä

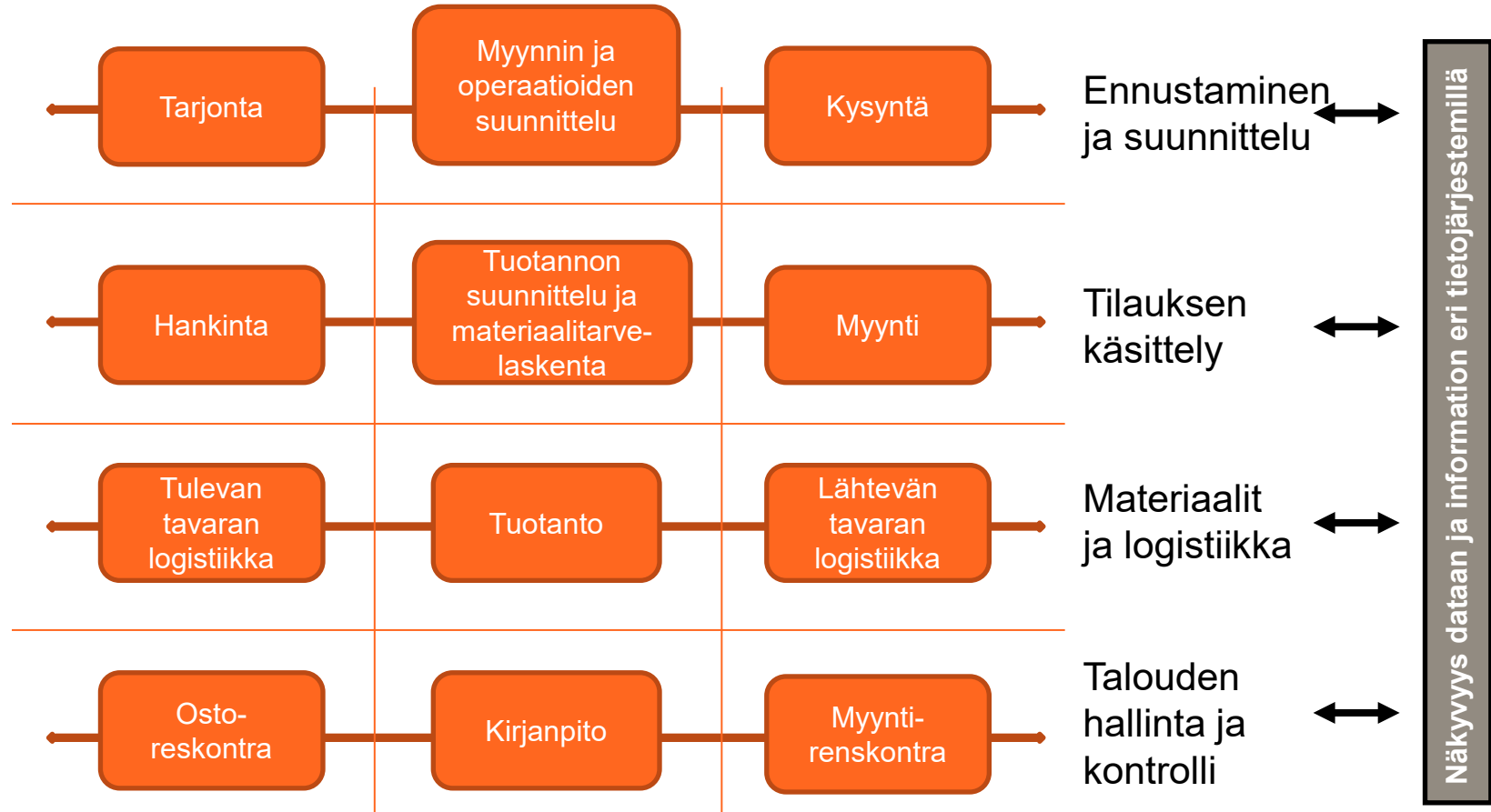
Asiakkaan odotusten ja koettujen vaikutusten suhde

Prosessin sisäisen vaihtelun vähentäminen
+ *tuottavuus, ohjattavuus*

Virheetön / luvaton mukainen suorite asiakkaalle
+ *liikevaihto, - laatu kustannukset*

Tuotantojärjestelmän yhteys yrityksen toimintoihin ja tietojärjestelmiin

Digitaaliset kaksoset ja tehdassimulointi

